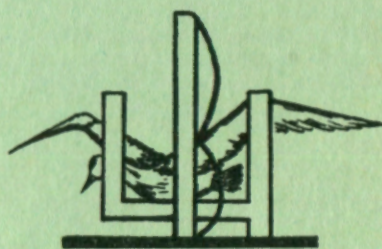

ОЛЕКСАНДЕР ДЕ

Р О З Д У М И

В-ВО „Ч А Й К А”
1967 р.

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Стор. 19 16-й рядок згори мусить бути: «Вітри на степ навІють»

Стор. 20 3-й рядок згори мусить бути: «Парки по Вінницях на тРупах
розростались»

Стор. 21 14-й рядок згори мусить бути: «Що словами збуджують весну»

Стор. 22 6-й рядок знизу мусить бути: «З вітром лечу, — У куточок не тулюся»

Стор. 27 11-й рядок знизу мусить бути: «В одну сім'ю великуЮ...»

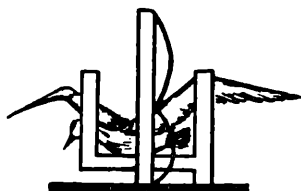
Стор. 48 13-й рядок згори мусить бути: «І не буду радиТИ кого ти...»

Стор. 86 15-й рядок згори мусить бути: «ЗійдітЕсь нелюдки сварливі!»

Олександр Де

Р О З Д У М И

*Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами,
Нащо стали на папері
Сумними рядками?*
Т. Шевченко

НАКЛАДОМ В-ВА „ЧАЙКА”
ЛОНДОН — 1 9 6 7

РОЗДУМИ

I

У золото похварбувалось листя, —
Яка краса природи? Чи — краса?
Чи в мудрості творіння, що дивиться
Я можу? Бачу! Так, як у часах
Втішалися могого роду предки
Величністю веселої весни,
І сонцесходом в кольорах веселки,
І співом степу дзвінкоголосним,
І поликами пишної калини,
Й химерністю розбитих вітром хмар...
Уся краса в житті-красі людини!
Який багатий має вона дар!

II

Чи я щасливий? Хоч пиши три крапки,
Бо думка думку гонить навмання,
І відповідь шукає без вміння,
Мов немовля розбитої забавки...
Кінець-кінцем знаходить: Я ЩАСЛИВИЙ,
Бо народивсь у цій тяжкій добі!
Пригадую несміливо собі,
Як по лиці без жалю мене били,
По таборах голодного гонили,
Ерзацом годували, як осла...
О, не тому, що біль перенесла
Моя істота чуюсь я щасливим!
Я маю працю на життя: змагання
За незалежність. Це — найвища ціль;
Силу наснаги смокчу я звідсіль
Й живу життям нестерпного бажання
Частину праці вкласти в спільне діло,
Щоб швидшй народ мій ціль свою осяг!
Так, я щасливий! З першими йду сміло
Й підношу вище всенародний стяг!

III

На протилежних полюсах розсілись
Створіння дивні. Ми — помежи них,
Розсварені, в ідеї поділились,
І дивимось з надією на них...
Закриймо очі, якщо зір наш кволий!
Справжнє лице створінь цих ось яке:
Одне — Пілат і Юда в Правді голе,
І чорний Мефістофелес — друге!
Перше в змаганні нас на хрест підняти,
Обезголовити, розчленувать, втопить;
Друге від першого йде визволяти,
Щоб наші душі в рабство закупить!
Без «друзів» краще вмерти у змагані,
Краще програти бій, ніж бути тим,
Що як осел запряжений у сані
Навік залишиться ослом сліпим!
На протилежних полюсах — вся сила.
За горло давлються. Хай давлються! А ми —
В одну сім'ю! Розправмо свіжо крила
Й вільним орлом летім до вишини!

IV

Не в двадцять'ятім, — я родивсь з клітини
Зародження первісного життя,
З Землі і Сонця, з кожної частини
Великого космічного буття.
Для чого так багато часу взяло,
Щоб я в себесвідомості дозрів?
Хіба ж людське життя тому повстало,
Щоб самознищилось в часах віків?
Для цих роздум так мало часу маю,
Бо кличе Матір: «Сину, дорогий,
Не зрадь мене, молю тебе благаю...
Кожну хвилину для народу жий!...»
З її словами меркнуть всі планети,
Й Сонце за хмари пробиває шлях,
Лиш Україна світить, як світляк,
Як символ часу і життя Поета.

V

В сорок літ я вже можу дати
Молодим поетам щирю раду:

Якщо маєш талант співати,
То співай і не плентайся ззаду!
Слабодухого критик здавить —
Смерть така нічуть не героїчна...
То ж ставай із народом в лави —
Першим вмиреш, щоби в славі жити вічно.

VI

Ми нарікаєм на батьків, що дали
Нам спадщину неволі у ярмі...
А що ми робим, щоб хазяйнували
Наші нащадки на своїй землі?
П'янієм пивом і пісень співаєм?
Пиво чуже, пісні своїх батьків!
В політиці аж пінемось з відчаю
І ділимо одну сім'ю на дві.
Релігії ще мало? Дай державу
Й нову традицію в модерний час!
Кладім історію в чужу оправу,
Так як Москва зробила вже для нас.
Не нарікаймо на батьків! Навчитись
На помилках можна також. То ж час
За розум взятися і не ділитись,
Перед чужим по-хамськи не хилитись,
Бо наші діти насміються з нас!

VII

Не кажи,
що роз'єднують нас
і Москва й «святий Рим»,
не пиши,
що зродились ми в час
лихоліть і руїн!
Лише знай,
що у серці твоїм
твої Матері кров!
Пам'ятай,
що Її ти є син, —
дай Її всю любов!
Не забудь,
хто розділює нас —
і вже довгі віки!
Завжди будь
приготований вчас
приєднатись в полки

Не політиків-ізмів, й релігій чужих,
А в колони чубатих і рідних своїх!

Лиш тоді
перекреслим віки
і нащадкам своїм
нових днів
віддамо сторінки
У письмі золотім.

VIII

«В судах черна неправдой черной
И игом рабства клеймена,
Безбожной лести, лжи тлетворной,
И лени мертвой и позорной
И всякой мерзости полна».

Хомяков

Росія!
Якщо в моїх словах відчуєш ти
Вигук ненависти — це біль
Мого народу.! Це гіркі плоди,
Їдкий небажаний кукіль,
Що із насіння сіянім в степах
Рукою брудною в крові,
Виріс тайгою в змучених серцях,
Щоби прокляттям стать тобі!
Хай час летить! Без нас нема часу.
Але ми є! І прийде час,
Коли м'язисті руки піднесуть
Не юрби темних клас чи мас,
А усвідомлені в безправ'ї хазяї
Своїх земель із яких ти
П'яним розбійником продовж віків
Грабуєш все без жалости!

Не нарікай на щирий гнів:
Його засів твій породив!

Жовтень, 1965 р.

IX

У роздумах згодився з собою,
Що біда наша в нас же самих:
За Москву і за Рим йдем до бою —
Служим всім, а не служим своїм.
Якщо «критик» за думку осудить,
То це слабість його — не моя.

Йому скажу: Тоді будем люде,
Як одна ми будемо сім'я.

Х

«В пельку неситого черева...»
І. ВИШЕНСЬКИЙ

Ти кляв ровесників, що в унію впряглись,
А що, якби їх правнуків побачив?
Напевно б очі вдвоє розійшлись
З ляку й ненависти. «Ледачі, —
Сказав би щиро, — їх дідів й батьків
Тіла м'язисті гордії козачі
Руками ксьонзів і сліпих ляхів
Рим на палі садив, як гарбузів,
Як падло бив і не питався здачі,
Церкви палив і землі продавав
(У золото вкрашав палаци),
Віками рідну Матір розпинав...
Глянь же на них! І правда, що ледачі!
Як ті п'явки вп'ялись до папських п'ят
І з Риму Україну починають...
О, хай діди в землі спокійно сплять
І правнуків не бачать і не знають...»
Спи, спи спокійно... Вже не буде лях
Із спини Гонти пояси здирати:
Матір засвідчить, — на її полях
Син синові суддя буде, Пілатом,
Ксьонз і учитель, провідник і дяк,
І виконавець вироку над братом...

1965.

ХІ

Ще вчора Дядько Сам, як символ Долі,
Стояв й всміхався, дивлячись на схід,
Гордо всміхалася статуя Волі,
І мав надію безнадійний світ.
Сьогодні..? Правда, — зміни час приносить:
Не лагідний до світу Дядько Сам...
Чи ж ми глухі й не чуем, як голосить
Панцерами розчавлений В'єтнам?
Де ж світові шукать нову Надію?...
Вже й біла зірка вмочена у кров...
НАШ ВАШІНГТОН не встав ще, щоб
розсіять
По континентах зла братолюбів.

XII

Новий Рік я зустріну чесно,
З теплим серцем, з чистим сумлінням:
Все віддам за квітучі весни,
За Людину, за її спасіння.
Не з мечем, а з правдивим Словом
За народ свій стану сміливо
Перед Сходом, перед Пентагоном
Й загороджу руїнницькі сили.
В Новий Рік і в роки прийдешні
Я розсію щедро насіння:
Хай цвітуть кучеряві весни,
Хай співає нове покоління!

1965 р.

XIII

Людино!
Ти є найвищим творивом Землі,
Ти є мій ангел. Будеш ним,
Лише скупайся у воді-росі,
Обмий всю нечисть з тіла і душі,
А особливо з своїх міркувань
Щодо засад і принципів держав.
Якщо для себе ти будуєш світ,
Постав себе у центрі всіх ідей,
А не мізерні вибрики ума.
Скупайся, прошу!
Зшкрябай з себе бруд
І починай нове життя-буття
Для щастя нових поколінь-дітей,
І залишися творивом святим,
Людино!

7. 1. 1966 р.

XIV

Не йдім дорогою, що йдемо ми, —
В політиці,
В релігії
Роздвоєні,
Бо нею йтимуть правнуків сини,
Прийижені,
І рани в них
Незгоєні!
Чи Україна в нас одна, свята?
Чи дві для вас,

Розкольники,
Бажається?
Соборною без вас вже є вона,
І окупант
В сльозах її
Купається.

Вас, з гончарівок, словом дорогим
В майбутньому
З пошаною
Не втішити!
Бо хіба ж міг би України син
Безжалісно
Традицію
Повішати?

Наша традиція — державні прапори
«Героями»
Бездарними
Обпльовані...
Чи ви безтямні? — Чорт вас побери!
У наші дні
Роздвоєнням
Тавровані!..

22. 1. 1966 р.

XV

З нас частенько дійсність кепкує,
Коли зраджує нас надія.
У той час від сміху рятує
Тверда Віра.
Вона ж бо не тліє
В серцях наших чесних гарячих:
Огнем чистим горить!
Шаліє!

Увесь світ нашу слабість бачив...

Хай осліпне;

Хай оніміє!

Щораз більше стають в загони

Смільчаків із Дикого Поля!

Непривиклі падають в поклони,

Їх руками гартується доля!

О, встане Русь! Підіймуться на ноги

Зацьковані,

Застрашені,

Німі!

Ввесь бруд чужий — мітлою за пороги!

Чистенькими
Хати будуть
Свої.

28. 1. 1966 р.

XVI

Рій метафор на замилять очі
І ні критикам, ні слухачам.
Лиш одне, що найбільше хочу:
Виллять з серця вогонь у слова!

Навіть ямб мій нехай шкатульгає,
Як по планах новий «реаліст»,
Я нового в піснях не шукаю,
Я з душею іду на ввесь ріст,

Щоби теплим цілунком згоїти
Ран пекучих розятрений біль,
Від якого терплять наші діти
Нещасливих кількох поколінь,

Щоби криком могутим і щирим
Розбудити відвагу в серцях,
Щоб піднести на вітер у вирі
Революції нашої стяг,

Щоби прикладом в перших колонах
Поруч правди в пожарах згоріть!
Тоді дух з поетичних «законів»
Переллється у ритми століть!

Лютий, 1966 р.

XVII

Чорний плащик не все ховає,
Лиш зухвало оброслі груди!
У грудях теплоти немає,
Щоб з любов'ю зійти між люди.

Крик, погрози: хідник до цілі!
Прапор чорний в крові обмитий.
Кістяки в землі не зітліли, —
Тіло з плащика лиш розкрити.

Що за напасть на наше тіло?
Лишаєм поросло, струпами.
ЗАМІСТЬ ЄДНОСТИ, в плащик вміло
Одягаємося з ногами.

Чи це напасть. Чи просто — втрата
Огороду кусок і віку?
Наше поле усім багате:
Породило струпів безліку!

Де хірург наш? Нема? То може
Різника хоч сюди хутчіше!
Він напевно трохи допоможе,
Якщо чорний плащик поріже,

І кусочки дрібні у крові
Він шевцеві в світлицю вкине!
Може брат мій тоді в Любові
Сполоснеться й буде Людина?!!

Лютий, 1966 р.

XVIII

Я над морем їх бачив по штормі:
На піску і в піску — сила їх!
Перламутрові, сірі і чорні,
І закриті усі, — мов на сміх!

Я щоденно їх бачу повсюдах:
В чорний панцер закрились, мовчать...
І здається немов вони люди,
Й земляків на чолі в них печать...

Як приємно троянди любити,
Як розкриті вони в повноті,
Чи людину із серцем відкритим —
Як чудово в її теплоті!

Та молюски сховались. Закрились
В чорний панцер. Чи серце в них є?
Чи без серця вони народились?
Як без серця малюска жие?

Березень, 1966 р.

XIX

Як так мало ще знають з Тобою,
Та для мене одна Ти, свята!
Напоїла мене Ти журбою,
І зігнула до болю уста...

Я так мало до Тебе тулився,
Я так мало відчув Твоїх втіх.
Лиш отрути-Любови напився,
Щоби в мріях купатись Твоїх.

То нічого, що простір між нами
І розлукою — довгі літа,
Я Твій син і люблю до безтями
Лиш Тебе, Україно свята!

Березень, 1966 р.

XX

Я пережив кохання лиш хвилино
І не бажаю мати його знов.
Натомість в серці у вінки заплела
Найкращі квіти молоді Любов,

Любов, що зв'язує родину в щасті,
Любов, що хилить до рідні в поклін,
Любов, яку не кожному удасться
Обожнювати свято без причин.

Лише тоді, як повністю відчути
Тілесно і духово, лиш одна
Міцно заковує у свої пута
І звільнює від інших пут Вона.

Вона — не примхливе кохання дике,
Що «я» за ноги тягне з висоти,
Вона — сім'я, народ, земля велика,
Вона — ще не осягнені світи!

Березень, 1966 р.

XXI

Чужинець явну впертість в нас завважив.
Чи почуття це наше — вольове?
Бож якщо «впертість» й «силу волі» зважить,
То й і немудрий мудрість розбере:

Вольова сила з розуму виходить,
Підсилена освітою, знанням,
Вона людину у життя виводить, —
З людиною є цілістю-життям!

Вона є почином стремлінь народів
До ЄДНОСТИ у вольовій сім'ї,
Вона на світло з темноти виводить,
Немає зброї, щоб здолать її!

Вона не вводить в смітник фанатизму,
Амбітним світлом не сліпить людей,
З нею людина бачить через призму,
Як науковець, вартости ідей!

Натомість «впертість» в голім розумінні,
З корінням, що в інстинкті проросли,
Є лише гоном дикого стремління, —
Таким пишаються також осли.

Квітень, 1966 р.

XXII

Коли старця зустрінемо ми,
Часом дехто з нас дасть мідяка.
Якби дійсно були ми людьми, —
Він би вбогістю нас не лякав!

Коли ми зустрічаєм сліпця,
А чи немічних, хворих, старих,
Пожалієм в душі без слівця.
Помогти? Часу мало для них!

То ж чому ми самі, мов старці,
Хоровиті, прибиті, старі,
Безпорадні, плаксиві, сліпці,
Не знаходим для себе доріг?!

Ми не вийшли у світ, щоб слізьми
Розворушити душі чужих.
Чи знайдеться душа між людьми,
Щоб тримала в пошані слабих?

Досить сліз — сповідань за свою
Власну неміч! Ми вийшли у світ,
Щоб навчитись! Знання не дають, —
Здобувають й жують, як граніт!

Школа тут — цілина для ума.
Предмет — люди, народи, їх ціль,
Їхня сила, їх слабість німа, —
Зачерпнімо знання звідусіль!

Тоді шлях наш не буде важкий,
Бо вже зайвих не буде питань!
Фанатизму й аматорства кий
Нас не вдарить у леті змагань
За своє: за державу свою,
За свободу призначену нам.

Через світло освіти — в СІМ'Ю!
Лише з'єднані сльози не ллють
І не вміють хилитись вікам!
В світі місця нема жебракам.

Квітень, 1966 р.

XXIII

Якось маленький Хлопчик бачив:
Сусід в садку хатинку змайстрував.
Його наслідуючи, взяв
І молоток, і пилку, і добрячих
Цвяхів і шрубів, і дощок,
І лише вдарив молотком разок, —
З розбитим пальцем сів і плаче.

— о —

Мораль політикам: мало бажання мати,
Треба навчитись — потім будувати.

Квітень, 1966 р.

XXIV

Мої друзі, чи просто — знайомі
(Я ж себе відкриваю до всіх!)
Без зупинки на крапці чи комі
(Не в лице — через друзів своїх!)
Мені радять «сюди» не втручатись
Без «потреби» не лізти «туди»,
В свої ритми і ритми сховатись
І «душити» зігнилі плоди.
Ім зазначу без прикрости й болю:
Я віддався на працю людям
І за них, їхнє щастя і долю
Все життя без вагання віддам.

Я прирікся їх лікарем бути
І здоров'я плекати в сім'ї!
То ж свідомо з умінням набутим
Буду нищить струпи-лишай.
Нам потрібно здорового тіла!
Всі проблеми людей є мої.
Якщо Правда «живе» зачепила,
То «живе» в них — вже рана в гної.
То ж востаннє, — без зайвих дискусій! —
Я підвівся й піду на ввесь зріст,
І ніхто вже мене не примусить,
Щоб і я лишаями поріс!

Квітень, 1966 р.

XXV

Хтось сказав
Чемненько
Й геніяльно,
Що поезія — троянди цвіт!
Я узяв
Й простенько
Узагальнив
Слово з голосом і буджу світ.
Де краса?
В кохані?
В розставані?
Чи у снах романтика душі?
Вся краса
В людині!
І їй нині
Маршові наспівую вірші.
Кольори
Я бачу
В перлах-росах,
Мов ті райдуги весняних мрій.
Що творить,
Як плаче
Гола, боса,
Обезволена і без надій
Людина?
Чи пісень
Кохання —
Розставання,
Чи надію на життя дати їй?
Прийде день!

Чекання,
Виглядання
Не є фальш романтики і мрій,
Людино!

Квітень, 1966 р.

XXVI

Я сміюсь: життя також зухвале, —
З черешень пообсипався цвіт,
А сьогодні вітер вдерся в квітень,
Й мокрим снігом одягнувся світ.

Я сміюсь: Життя також зухвале, —
Доля і недоля стрінуть всіх:
Не сміються ті, що відспівали,
Наші сльози скоро витре сміх!

Я сміюсь: до вітру ставлю груди,
А до снігу — очі та уста.
Нехай квітень ще зимою буде,
Нехай в липні розцвіте весна!

Я сміюсь: у певнім сподівані,
Що хоч спізнена, весна прийде!
І мене, хоч і в осіннім вбранні,
З молодечим серцем віднайде!

Квітень, 1966 р.

XXVII

Зустрінусь з вами — серце жаль стискає!
Ви — земляки? Душа у вас черства,
В очі спліснілі світ не заглядає,
Впертість тваринна, гола і німа...

Насміються діти, внуки з дідів-баламутів!
Може змовчуть від сорому, що повік не чути
Про овечок задрипаних, що пнуться до слави
Й на смітниках всяких «-змів будують держави»!

Не голих слів і не биття у груди,
Не доказів пустих, що лише — ви!
Перш докажіть, що ви є чесні люди
Самі собі, своїй сім'ї, то й бути
І вам людьми між чесним людьми.

А скільки праці!.. Лан ще не початий!
Не язиком розмірювать його:
Очі промить, рукава засукати,
Штриком глибоким щиро розкопати,
То й вкорениться глибоко зерно.

І не будуть бідкатися наших дітей діти
Розігнані, як овечки по усюдах світу;
У своїй тепленькій хаті, як сім'я на свято,
Буде жити Україна, вільна та багата!

Липень, 1966 р.

XXVIII

Як же не вірити мені
У волю мого Краю,
Коли мій Батько в сиві дні
Віру збудив!

Я знаю,

Що ще роками недород
Вітри на степ навівають...
Але ж устане мій народ
І створить дійсність з мрії!

Слабий ще, кволий, як Самсон
З обрізаним волоссям, —
Життя для нього — дивний сон,
В яким мерці голосять...

Ніч ронить рос цілющий лік:
Прозріє зір сліпцеві, —
Із бур новий зачнеться вік
На крицевім коневі.

Як же не вірити мені
У вільність мого краю,
Коли над степом молоді
Орлята вже злітають!

Липень, 1966 р.

XXIX

Дві генерації плелись юрбою,
Протопчуючи шлях в Сибір...
Дитя і Мати вкутані журбою
В страху з землянки зиркали надвір...

Маки цвіли, волошки відцвітали,
Нова озимина встеляла степ,
Парки по Вінницях на тупах розростались, —
«Золотим віком» залишався НЕП...

Волячий страх волікся за комбайном,
У пустослов'ї ниділи поля.
Здавалось, кожний став проклятим Каїном,
Чистилищем — прославлена земля!

Дві генерації, як нуль народу,
Як у світлицю зметене сміття!
Лиш нарікання на Москву, що з сходу
Орди наслала й знищила життя...

Дві генерації... Чи й третя в сльози
Втопить відвагу славних гайдамак?
Чи й третю у Сибірі на морозі
Лаптьом розчавлять, як сухий кізяк?

О ні! Не вірю я, щоби степами,
Де воля з вітром розгортали стяг,
Діти звияжців плентались рабами,
І зупиняв боротися їм страх!

Я певно вірю, що розводять крила
Міцні та сміливі сини рабів,
Що в цілім світі не знайдеться сила,
Щоб зупинити прихід нових днів,

Щоб зупинити потік хвиль Славути,
Щоб Київ із Подолом порівнять!
Тому віщую: Україні бути,
Народові — стяг волі підійнять!

Липень, 1966 р.

XXX

Є поети, що в природі тонуть,
Світ людини в них — далекий світ;
В мріях казки пріють і холонуть, —
Не відходять із вузьких орбіт.

Є поети дуже романтичні,
Платонічно вкохані завжди;
Ідеал в них — личенька класичні,
Позатим, — нічого більш не жди.

Є поети археологічні,
Що в розваллях стоптаних століть
Риються і порпаються вічно,
Немов хочуть світ новий відкрити.

Є поети гербової слави
І з Олімпа дивляться на світ;
Всі пісні про себе змайстрували,
З себе творять голословний міт.

Є поети більше прогресивні:
Для них творчість — творчість нових слів;
«Новотвори» в них такі же дивні,
Як критичні хвальби диваків.

Де поети-кобзарі народні,
Що словами збужують весну?
Де уста, щоб піснею сьогодні
Розбудили націю зі сну!?

Липень, 1966 р.

XXXI

Чим більше п'ю вина життя людського,
Тим більше тверезіє голова,
Тим ширше Правда очі розкрива,
Тим ближчає Любов до серця мого.

І я романтиком стаю, їй-право!
Трояндні губи розсипають сміх, —
Переді мною серце, серце всіх. —
Вічний двигун майбутньої держави.

Стели дорогу райдугами сміху,
Зроби зерно майбутнього слізьми!
Ми завжди будем чесними людьми
Комусь на зло, майбутньому на втіху.

Впиваймося вином життя людського:
Знанням протвезіє голова, —
Нова епоха стелиться в ногах
На трупах нісенітниць голословних.

XXXII

Перецвіли маки й волошки між житами,
Комбайн посахлі стебла поламав...

Маки цвіли, волошки відцвітали,
Нова озимина встеляла степ,
Парки по Вінницях на тупах розростались, —
«Золотим віком» залишався НЕП...

Волячий страх волікся за комбайном,
У пустослов'ї ниділи поля.
Здавалось, кожний став проклятим Каїном,
Чистилищем — прославлена земля!

Дві генерації, як нуль народу,
Як у світлицю зметене сміття!
Лиш нарікання на Москву, що з сходу
Орди наслала й знищила життя...

Дві генерації... Чи й третя в сльози
Втопить відвагу славних гайдамак?
Чи й третю у Сибірі на морозі
Лаптьом розчавлять, як сухий кізяк?

О ні! Не вірю я, щоби степами,
Де воля з вітром розгортали стяг,
Діти звияжців плентались рабами,
І зупиняв боротися їм страх!

Я певно вірю, що розводять крила
Міцні та сміливі сини рабів,
Що в цілім світі не знайдеться сила,
Щоб зупинити прихід нових днів,

Щоб зупинити потік хвиль Славути,
Щоб Київ із Подолом порівнять!
Тому віщую: Україні бути,
Народові — стяг волі підійнять!

Липень, 1966 р.

XXX

Є поети, що в природі тонуть,
Світ людини в них — далекий світ;
В мріях казки пріють і холонуть, —
Не відходять із вузьких орбіт.

Є поети дуже романтичні,
Платонічно вкохані завжди;
Ідеал в них — личенька класичні,
Позатим, — нічого більш не жди.

Є поети археологічні,
Що в розваллях стоптаних століть
Риються і порпаються вічно,
Немов хочуть світ новий відкрити.

Є поети гербової слави
І з Олімпа дивляться на світ;
Всі пісні про себе змайстрували,
З себе творять голословний міт.

Є поети більше прогресивні:
Для них творчість — творчість нових слів;
«Новотвори» в них такі же дивні,
Як критичні хвальби дидаків.

Де поети-кобзарі народні,
Що словами збуджують весну?
Де уста, щоб піснею сьогодні
Розбудили націю зі сну!?

Липень, 1966 р.

XXXI

Чим більше п'ю вина життя людського,
Тим більше тверезіє голова,
Тим ширше Правда очі розкрива,
Тим ближчає Любов до серця мого.

І я романтиком стаю, їй-право!
Трояндні губи розсипають сміх, —
Переді мною серце, серце всіх. —
Вічний двигун майбутньої держави.

Стели дорогу райдугами сміху,
Зроби зерно майбутнього слізьми!
Ми завжди будем чесними людьми
Комусь на зло, майбутньому на втіху.

Впиваймося вином життя людського:
Знанням протвезіє голова, —
Нова епоха стелиться в ногах
На трупах нісенітниць голословних.

XXXII

Перецвіли маки й волошки між житами,
Комбайн поскохлі стебла поламавав...

А я чекав із дня на день, щоб з вами
Побути разом... і не дочекав.

Але недовго ще: ось сонце снігом вп'ється,
Перепарує стомлена земля,
Озимина, як море, розіллється, —
Між нею ви вквітчаєте поля!

Я прилечу до вас, дотулюсь ніжних щічок,
Бджолинно вп'юся медом ваших скронь,
Перекопаю рани п'ятирічок,
Викрешу з серця праведний огонь.

Пробачте, що зірву я вас: для свої Мами
Вінок сплету!.. Вона ж довгі роки
Промучилася в полі разом з вами,
Мої волошки і мої маки.

XXXIII

Вересень глянув у серце моє зажурене,
Перший листок золотий впав до ніг,
Вітер ударив в лице без жалю, обурено
Я усміхнувся крізь сльози без слів.

Сонце глузує. Мабуть із сліз, мого усміху...
Проти стихії стаю я грудьми. .
Час зупиняє бідна людина без успіху!
Час вже із часом для неї іти!

Перший листок підймаю і тулюся
Серцем і оком до грайливих фарб,
З вітром лечу, — куточок не тулюся!
Вересень мій, ти — мій скарб!

Це — початок! А ще скільки у золоті
З дуба листочків упаде до ніг!
Я ж не журюся, що може на холоді
Золото втопиться в сніг.

Я підхмеляюся радістю осені, —
Я, як господар на ниві своїй,
Підперезався густими покосами,
Вересню мій золотий!

XXXIV

О, я знаю, відважний ти, друже!
Не прошкуй, манівцями не йди:
Якщо треба, багно обійди,
Перескоч каламутні калюжі,
То й скоротиш свій шлях до мети.

О, я знаю, кінець є терпінню,
Часом теж безнадія страшить...
Але ж нам життя дане, щоб жити!
Підгостривши талант свій умінням,
Його РАЗОМ потрібно творить!

О, я знаю, відважних багато!
Та відваги недосить, щоб лет
Скомплікованих сильних ракет
До найближчих світил скермувати,
Чи, до ближчих ще, наших планет.

І державу творить треба вміти!
То ж прошу, манівцями не йди:
Через розум свій шлях віднайди
До СІМ'І, що буде монолітом,
На яким нашим щастю цвісти.

XXXV

Я здійму окуляри,
Крізь які я бачу лиш тебе, Людино,
І піду, — о, дозволю! — на доспілі поля,
Хай для мене одного
Принагідно і свіжо-осіння година
Стане вічністю слави земного життя.

Я зірву головешку
Доспілу, як серце людини простої,
І струшу на долоню насіння маків:
У маленьких зернинах
Я побачу вічність природи земної,
Що відстоїть всі бурі наступних віків.

О, Людино, не гнівайсь!
Забути тебе я не можу ніколи!
Яка ж вартість краси є без власних сприймань?
Вся краса — в твоїм щасті!
Щаслива будеш, коли вільною в полі
Усміхнешся до круглих маківочок-бань.

Я дрібненьке зерно це,
Що вічністю дигше на лоні долоні,
На широких полях розтрушу, щоб колись
Усміхались до тебе
Із ниви твоєї незаймані скроні,
Щоби усміх красою у серці розливсь!

Вересень, 1966 р.

XXXVI

Там колись гомоніли сади
Й осоки журливо співали.
Час зітер неспокійні сліди
По стежках, де непевно ступали
Святі ноги, які так хотів,
Дочекавшись, поцілувати...
Час, наш ворог, без жалю летів —
Поховали мою рідну Матір...

Дитям, пам'ятаю, щиро обіцявся
Тобі помагати, коли підросту.
Ти не дочекалась, і я не діждався, —
З нас хитро сміявся час-ворог пустун.
Сміявся зухвало з мене за дротами,
А з Тебе в землянці з дитям на руках...
Чекала, чекала... І днями й ночами
Дивилась на чорний розтоптаний шлях...

Там тепер розрослися сади:
Ворог наш, час, не хоче чекати!
Я вернусь, поцілую затерті сліди
І могилу, де спить рідна Мати.

1966 р.

XXXVII

Струнки смереки вибилися на скали,
Вітер сонливо позіхнув і ліг
На свіжій полонині на нічліг,
Із гір хмарки в долини позлізали,
Щоб місяць вільно понад гори брів.

Він вже над степом удаді піднявся,
У золото похварбував жита;
Вдалі Славута хвилями віта,
Як старий друг; і місяць привітався:
Золоту руку із-за круч подав.

Вийшла вона у гори. Стрункостанна,
З личком троянд червневих запашних.
До неї усміхнувся молодик,
Смереки підтягнулися в пошані,
В підніжжях гір навіть струмок притих.

Вона завважила його: ходою
Упевненою через степ він йшов.
Для неї ніс він степову любов,
Повну життя, що в козака порою
До перемоги розганяє кров.

Збруч під ногами простягнувсь стрілою —
В любові до рідні нема Збруча!
Вона в обійми любого зустріча,
І золотою грубою косою
Тулиться ніжно до його плеча.

Ніхто-ніхто! Й «святіші» у палатах
Не заборонять нації стремлінь:
Любов в серцях прийдешніх поколінь
Їе — для сім'ї великої посвята!

Місяць по долах порозгонив тінь.
Радіє Матір гордістю багата.

1966 р.

XXXVIII

»І кричать із незнаних могил:
«Ми є свідками! Ми!»«

Г. В. ЛОНГФЕЛОВ

Знов жовтень листя струшує по парках.
Яка краса у золоті! Краса...
Душа підносить крила в небеса,
Гойдається, немов на хвилях барка
І скиглить жалібно...

Коли?

Коли підіймуться кістяки розп'ятих?
Коли вже на лаву підсудних пілатів
І юд тих бездушних вони приведуть?
Чи вміє насліддя дух помсти плекати
За вбитого батька, замучену матір?
Лиш жовтень сміється! Листочки впадуть,

Як золото чисті, на стоптані трави,
Де їх у канавах вночі поховали,
Щоб сонце за свідка не було у них.
Тоді, бач, і місяця хмари ховали,
І зорі в безодні далекій пропали,
І вітер, сховавшись у балках, притих.
Дніпро лиш піднявся від сліз удовиніх
І стогін нещасних по всій Україні
Луною рознісся...

Тепер? Жовтень знов

Хварбує золотом ліси й діброви,
Немов бажає за нові покрови
З душі забрати радість і любов.
Вибрикує старий пустун по парках,
В студентки чеше косу. Ах, коса!
Душа підносить крила в небеса,
Гойдається, немов на хвилях барка,
Й сміється весело!

Сюди!

Сюди, у серце юної людини
Загляньте! Тут любов до Батьківщини
Й гніздо ненависти до ворогів!
Правда народня житиме! Не згине
Вами розп'ята наша Україна,
Бо плід ненависти уже достів!

1966 р.

XXXIX

Мій огорог — оаза відпочинку,
утеча від буденного житт'я.
Тут я знаходжу радісну хвилинку
заглянути на рожі, що хочять
голівками дістати яблуневі
від старости покорчені гілки,
у соняшниках, що вклонились дневі,
в маках, що посхиляли голівки.

Мій огорог — моє життя минуле,
залите сонцем спогадів і мрій;
майбутнє теж: вже серце осягнуло
волю народну на полях надій!

Хай розцвітає без перепочинку —
На нім я не старіюся також!

Лиш тут знаходжу радісну хвилинку
всміхатись до струнких дівчаток-рож,
бджолинно дотулятись пелюсточків,
як до матусі втомлене дитя,
перебирати юність по листочку,
дивитись в вічі нового життя!

1966 р.

XL

Спостерігав, як мутлик-бідолаха
На світло лямпочки спішив-летів
І своє тіло об огонь розбив!
Інстинкт — кінець нещасної комахи!

Ми не комахи! Крім сліпого гону
нам дано здібність розуміти світ,
життя творити і нові закони,
ламати зла й неправди перепони —
лише народові давати звіт!

Народ для себе виробить свободу
мусить так само, як на прожиття
кожний працюючий! Ждать на нагоду
завжди спіткнемося ми на негоду —
це аксіома людського життя.

То ж нумо, браття, розум загострімо
так, як прапрадіди кінці шабель!
В ОДНУ СІМ'Ю ВЕЛИКУ ЗІЙДІМОСЬ,
за ОДНЕ РАЗОМ візьмімося діло,
то й проти хвиль пливстиме корабель!

Спішить-летить метелик-бідолаха
На світло лямпочки, на смерть в огонь:
Його життя — інстинкт сліпий... Либонь
Без міркувань існує ця комаха.

1966 р.

XLI

Лиш того, хто мріє нектарово
про минулих весен голубінь,
у житті-бутті не випадково
обгортає невдачі тінь.

До того, хто п'є майбутні вина
із плодів, що сьогодні посадив,
як на щастя, все потоком плине, —
знать, без щастя, таємничих див!

Нехай «взавтра» буде наша слава!
Слава Січі — славних козаків!
Лише ділом твориться Держава,
а не звуком мітингових слів!

1966 р.

XLII

Як роздуматись: навіщо час свій
витрачаю для гірких роздум?
Чи невже усім еством нещасним
вірі в краще я піддався на глум?

Фармерець, — сліпий, зарозумілий, —
скаже голосно, щоб світ почув:
«Залети в далекий, друже, вирій,
щоб на друге літо не вернув!»

Він чужий. Прийдеться потурати
і мережить взорами папір,
може діти вмітимуть шукати
у роздумах більш, ніж «новотвір».

Може й ні! Та що мені до того?
Я невсилі лет свій зупинить...
у нас кажуть: «Те, що дане Богом,
на землі ніколи не нажить».

Потерплю. В душі любов жевріє —
для своїх нещасних розіллю!
А огнем, що в серці пломеніє
ворогів мої землі спалю!

1966 р.

XLIII

На хресті Його розп'яли... Розп'яли!
А за що? За любов? За любов!
Потекла по землі Його кров,
Але духа ніхто не зборов, —
І не пробуйте ви.

XLIV

Наївно впитий вірою, що словом
Дістанусь до зчерствілої душі,
Чарівним рухом зроблю повне коло
Й зведу заблуд до братньої сім'ї...
Даремний труд! Весною цвітуть квіти,
Зимою — підготовка до весни.
Тому вкладу надію в свої діти,
В буднях майбутнім вчитимусь радіти,
Щоб взавтра бути свіжо-голосним.

Багато груддя на риллі: завзято
Кришитиму без відпочинку й знов
Переорю лани широкі свято,
Засію зерно, щоб онук знайшов
Не бур'яни, а молоду Любов,
Любов до рідного і рідної — до свого,
Любов без сорому, любов живу
Без голослов'я викрику німого,
Любов, як Матір-страдницю святу!

XLV

Сонце визирнуло і кришталями
Засміялось в росі на землі.
Проти вітру у вирій відчалюють
Традиційним ключем журавлі.

Я над містом не бачу й не чую їх.
Я пригадую осінь свою!
Скільки в ній аж тепер відчуваю втіх!
Свою осінь надмірно люблю!

Сонце визирнуло і сховалося
За скуйовджені коси... Туман!
Це своріння до мене добралося,
До роками не згосних ран.

Затуманилося у душі моїй...
Я туманну косу розчешу!
На коневі прудкім вічно юних мрій
Я під сонце мерщій полечу!

Сонце вискочить там і кришталями
Засміється в росі на землі.
Надивлюся, як гордо відчалюють
В теплий вирій мої журавлі.

XLVI

На хресті Його розп'яли. . . Він учив:
Як себе свого друга любить.
Він новітню громаду творив!
Для Людини Людиною жив
І з Людьми буде жить.

XLVII

Я не плачу, хоч сльози під віями,
Наче призми, на всіх кольорах
Новий світ у веселках розсіяли,
Змалювали гаптунками шлях.

Я сміюсь. Свої сльози утримую:
Через них я відкрив світ новий!
У дріб'язки ділю неділимую
Цілість світла і тьми! Голосний

Дзвін розсипавсь на тисячі дзвоників, —
Сміх моїх ненароджених днів;
Новий час перед мною здогонить він,
Час веселки, дзвінких кольорів.

У веселці встає непокорена
В сльозах вимита щира Любов,
І росте на ланах переораних
Під Розп'яттям, де капала кров.

XLVIII

У Матері серце від сонця тепліше,
У Матері серце ясніше, ніж день.
Матуся устами ввесь світ приколише
Піснями любови, піснями пісень.

У Матері серце — не чари ворожки,
У Матері голос — не знахурки зов.
У Матері скорб у житті найдорожчий
Є щира і вірна любов.

XLIX

Сонце вибрело і понад хмарами
Засміялось тепло. І вони
Побрели розбитими отарами,
Як по морі злякані човни.

Клен присів, немов роками змучений,
Нижче-нижче до землі припав,
І наставив золотаві кучері
На вітрець, щоб він їх розчесав.

І він чеше! Осінь усміхається,
Все сміється в небі і в кущах.
Понад все, як язва, випинається
Чорна пошматована душа.

Світе мій! Що сталося з людиною?
Хто у неї душу розколов?
Райський світ є в неї домовиною,
На хресті — розіпнена Любов.

Л

Я люблюсь, як безперестанку
Б'ється і біжить кудись струмок,
Серебриться в ранішнім серпанку,
Розмиває золотий пісок.

Він біжить, як дні життя земного,
Він біжить-біжить без вороття.
З ним втікають дні життя могого,
З ним втікає всіх людей життя.

Будувати греблі тут не стану:
Сил нема природу зупинить!
Б'ється і біжить безперестанно,
І мій час, мов цей струмок, біжить.

Початка й кінця я не шукаю,
Часу зупинити не берусь.
Йду, не хилюся і не благаю, —
Я людиною прожити вчусь!

Часто вранці йду і задивляюсь:
Сонця промінь золотить пісок,
Віття, мов в колисті, розгойдають
І його розсиплять на струмок.

Він біжить, як дні життя земного,
Він біжить в сріблі без вороття.
З ним втікають дні життя могого
У руслі всевічного життя.

LI

На хресті Його розп'яли... Він моливсь
Між людьми, а не в храмах жерців.
Кожен з Ним у пошані хилився,
До Творця щиро серцем туливсь,
У любові радів.

LII

В час досуги йду налюбуватися
Земним раєм: мудрістю життя, —
З шарудінням листя покохатися,
Яким час стебельця вже обтяв,
І воно, мов килим розмальований,
Застелило парк і тротуар.
Світ мій світом п'яно зачарований,
В серці струни збуджує Кобзар.

Я життя ні з ким не заміню,
Ні за що нікому не віддам!
В його лоні молюся й співаю —
Світ для мене святощі, мій храм.
Як би я хотів мого друга
В храм святий Природи заманить!
В його серці: зло, ненависть, туга...
Яке щастя світ й людей любить!

LIII

Через вікно заліз до мене чоловік:
Чорнявий, сребром покритий чуб,
Лице поморщене — без радості і втіх,
В поставі — сильний, як столітній дуб.

Зміряв із ніг до голови його:
І мускулистий, і кремезний він.
За руку щиро обхопив його,
І він присів, немов би у поклін.

Я не рентген — із ніг до голови:
Усе, як треба! Впевнено рішив,
Що на землі усе йому дали,
Лише не дали серця і душі.

І він, як Мефістофелес, прорік:
«Я не людина. Я є чоловік.»

LIV

Я не стратив у тебе віру!
Ще не стратив. Може колись...
Зараз? Жала-яду зневіру
Лише серцем чуть дотуливсь.

О, Людино! Відкриймо очі,
Подивімось від тих віків,
Коли ти — мабуть неохоче! —
Відлучилась від дикунів,

І пройшла шлях важкий, тернистий
У змаганні під зойків дзвін,
Щоб віддати, немов навмисне,
Свому генієві уклін.

Я склоняюсь також! Руки
Потисну, як Людині, — ти
Золотим ричагом науки
Відкриваєш нові світи!

Лиш спитаю тебе: для кого?
Для людини? Тоді чому
Із людського серця святого
Ти зробила лише двигун?

Не каструй її! Попрошу,
В людським серці любов зістав,
Щоб мою Людину хорошу
Мій онук на землі застав!

Жовтень, 1966 р.

LV

Він машиною гордо хвалився:
«Гайдельберг! І дивіться — нова!»
Місяці обігнав й подививсь —
Зпід машини підуть лиш слова...
Лиш слова!
Лиш слова!
Лиш слова...
Ні любови, ні сенсу нема...

Не радію. Я вірю, колись
Пустослов'я за вітром піде,

(Неодин драбиняк обломивсь!)
І ніхто купи слів не знайде.
О, навіщо слова
І слова,
Коли сенсу й любови нема?!

LVI

Я не лише був там, де зори —
По небесних ходив тілах!
Безкінця, як час, простори —
Й розтягнувся Молочний Шлях.

Там я бачив світила дивні,
Як Земля і як Місяць наш.
Мій звितяжець-онук не скорив їх,
Бо ми маєм уявний час!

Там часу, як кінця, немає,
Там чудові нові світи!
Що мене на Землі тримає?
О, Людино, мабуть лиш ти!

Я тебе заберу між зори:
Досягти їх потрібно нам!
Ти не хочиш? В ярмі покори
Йдеш в комуну чи у В'єтнам?

Розірви свої кайдани
І побачиш нові світи.
З них найкращий тоді осягнеш —
Світ любови, яким є ти!

Жовтень, 1966 р.

LVII

Скалічена добою, шкатульгає,
Скалічена собою, сліпо йде...
Вічно нового в відходах шукає
І, як в пустині, лиш міраж знайде,

А на горі, на сопці у тумані,
Піднявшись на весь зухвалий ріст,
В історію записує останні
Свої діла «величні» шовініст.

Чия вина? Двадцятого століття?
Доби ідей? Чи техніки доби?
Мабуть пора сказати нашим дітям:
Світ для людини хтось не сотворив!

Це ми скалічили себе, громаду,
На наших поті наш товариш ріс!
Ми вибирали «ідеальну» владу,
Щоб поганяв нас дикий шовініст.

Ми підпираєм інші континенти —
Моря ненависти, озера зла,
Щоб нашим дітям сплачують проценти
За наші необдумані ліда.

Жовтень, 1966 р.

LVIII

Весна казкова — дні чарівних мрій,
Шепіт троянд в ніжних садах душі!
Лише бажай — кохай, кохай — радій
Поки весни своєї не лишив.

Весна, як мить, від тебе утіка.
Дійсність життя в сбійми дістає —
Її важка, як з чогуна, рука
По всіх законах беззаконно б'є.

І ти мабуть як я, не мрієш вже,
В саду душі не слухаєш пісень
Й кохати не бажаєш, а лише
Гартуєшся й готуєшся, щоб день,

День чесної розплати зустрічати
З левинною відвагою, й за тих,
Що потерпіли і за нас терплять,
Без суду засудить суддів лихих.

Бо ти, як я, хоч втратили казки
І юности не повернути знов,
Маєм у чистій з'єднаній душі
До України-Матері любов!

LIX

Моя молодість — маки червоні,
Що втішали золоті поля,

Розцвіла на життєвім загоні
І миттєво там перецвіла.

І не жаль! За юною весною,
Хоч короткою, як ніч в жнива,
Простяглася ниттю золотою
Мрія юности завжди жива.

І не має снів в людини кращих,
І ніжніших від весняних снів,
Бо цвітуть вони у буйних хащах
Коротесенько, як цвіт маків.

LX

Її прихід на світ
встрічають із радісним сміхом;
із сумом й слізьми
прощають її на кінці шляху;
в житті заздять їй,
а чи без жалю ненавидять!
На яку нещирість і підлість
Здатна людина!

1966 р.

Без сліз

Псчаткову стежину свого життя
«Унтерменшом», «нацменом» пройшов я.
У тій школі мій час не пропав без пуття:
До любови ключа віднайшов я!

І тому я вітаю в гостину
Понівечену часом Людину.

Якщо б мав я до вибору Долю свою
Кажу щиро: БЕЗ СЛІЗ я пішов би
Земним пеклом де в серце горяче ввілють
Із ненавистю стільки ж любови.

Життя й працю віддам за Людину,
Й за розп'яту мою Україну!

Якщо доля підкаже, відважно піду, —
Кажу щиро: БЕЗ СЛІЗ, — на всі муки!
В моїм прикладі діти напевно знайдуть
Хоч краплинку-перлинку науки.

Тоді, вірю! — до себе в гостину
І вони привітають Людину!

26. 1. 1966 р.

* * *

Вечір теплий квітневий чудово
І так ніжно на землю сідав.
Незабита стелилась дорога,
Як за місто я сам виїзджав.

На тлі блілого східнього неба
Три крилаті верби обнялись,
Таємничо манули до себе,
Пригадали щось рідне: колись

У далекім-далекім минулім, —
І свідомістю тяжко збагнуть! —
Щось мене ТАК подібно мануло,
ЩОСЬ, що серце не може забуть.

Може верби крилаті над ставом,
Під якими я рибу ловив?
Там під ними і сонце вітало,
Й вечір теплий до мене туливсь.

Може верби в ярку, де віками
Від направи місточок ховавсь?
Там не міг відступити від мами,
Як востаннє із нею прощавсь...

Вечір теплий! В одну лиш хвилину
Так багато для мене приніс:
Повернув на єдину Україну,
До якої я серцем приріс!

Квітень, 1966 р.

Сліпці

Він мав випадок. Стратив зір...
Ні місяця,
Ні ясних зір.
Ні кульбаби в ніжній красі,
Ні пелюстків в свіжій росі
Троянд червоних весняних
Не бачити йому.
Лиш сміх
Страшить його... Близько. Отут!
Й нагадує про сліпоту...
В нічній темряві,
В морі хвиль
Потрібно волі і зусиль
Змагатись з поступом життя
Холодного,
Як темінь ця...
Він усміхнувся! Пригадав:
Він земляків-колегів мав
(Тепер від нього відійшли —
Собі подібних віднайшли!),
Які ще гірш,
Ніж він,
Сліпці —
Колеги, земляки оці!
Вони в темряві,
В морі хвиль
Без сили волі і зусиль,
Підхоплені ходом життя
Пливуть, несуться в небуття...
Він більше бачить!
У житті
Скільки видючих в темноті!?

Лютий, 1966 р.

Порада мого вчителя

Не ховайся у куток затемнений,
В спогади вже неповторних днів.
Будь з людьми — від них не відокремлений,
Їх Надією — буде твій спів.

Не вишукуй слів, що поетичними
Можуть здатись, та чужі душі,
Хай піснями щирими, логічними
Переповняться твої вірші.

І не плач! Поет відважно дивиться
В темні очі кривди і біди.
Він стоїть за Правду і не хилиться!
За Людину бореться завжди!

Лиш за неї все віддай з посвятою
Й не чекай на лавровий вінець!
З нами йди із піснею крилатою,
То й назвешся ти: «Поет-співець»!

* * *

«Тепер все до добра піде,
Бо та Парнас проліз Ол. Де.»
І. Манило (з отриманого листа)

Під враженням листа, а може
Під впливом зайвого вина
(Яке я, грішний, люблю тоже
Й п'ю по-козацькому: до дна!),
Я із подушкою обнявся
Й рішив забутись про життя,
Та й в світ уяв і сну подався, —
В життя, як наше: без пуття.
І сниться:

Лізу на Парнас я...
Не хочу — тягне щось, веде!
Так, як без сну воно у нас є:
Кожний вперед насліпо йде...
Насилу виліз. А тут — Боже!
Що за гармидир, що за крик!
На наші мітинги похоже,
До яких кожний з нас привик...
Та все ж, поети — не громада,
По-поетичному кричать:
У римі й ритмі, хоч без ладу,
Та з вірою, що інших вчать.
Усі поділені на групи,
Так як козацтво на коші,
Лиш ці не сходяться до купи,
Якщо ж зійдуться — на ножі!
Он москалі в отару збиті,
Між ними «наших» не злічить!
Ідеєю до купи злите
Це стадо дико верещить.
Он друга групка: тоже «наші»

Поблизу москалів стоять,
І як від солі свіжа кваша,
Виходят з себе і пищать...
У тінях пальм СВОЇХ шукаю.
Ох, як залюднений Парнас!
До самого пропхався краю —
Між ними не сидить Тарас!
Пи́таю земляка. Сміється:
«Він залишився між людьми.
Сюди, бач, лише панство пхнеться.
Аристократи — ось, як ми!»
Перелякався. Мов на крилах
Згори у сад життя лечу.
Де й взялась до розгону сила —
З Парнаса певно утечу...
Й прокинувся. Добре, що сон це
І промайнув безвороття!
В вікно сміється шире сонце,
А за вікном — людське життя!

(Із неотриманого ще листа:
«Як же тепер у нас буде,
Що із Парнаса втік Ол. Де?»)

Лондон, 1. 9. 1965 р.

* * *

На хвилинку мені здалося —
Ранок юности дні вернув.
Ех, запусу довге волосся
І гітару до рук візьму!

В ритм гітари співати буду
Вміру гону розквітлик літ.
Хай сміються із мене люди,
Хай сміється бездушний світ!

Моя юнь в сорок літ розквітла!
В час війни я ж її не мав:
У Європі брудний без світла
Я за рік дідуганом став.

Стариком пройшов стежину:
В часі — мить, у знаннях — віки
Як досяг її середину —
Повертаюся в юнаки.

Може справді довге волосся
І гітара дзвінка в руках
Мою юність в гості запросять,
Щоб певніше йшов по шляхах.

В ритм гітари буду співати
Вміру юних прагнень бажань,
І піду молодим солдатом
В перших лавах наших змагань.

Розкуйовджить вітер чуприну,
Рознесе голосистий спів.
Йдім туди, мій коханий сину,
Куди серце веде без слів.

1. 9. 1965 р.

Люблю

І спів солов'їний, й букети калини,
І вечір в сонливім гаю;
І танці й пісні, й полики України,
І мову співучу люблю!

І трепіт тополі, і ніжність шипшини,
Й під сонцем зігріту ріллю;
І усміх дівочий, і сльози дитини,
Й турботи Матусі люблю!

І сад кучерявий, і білу хатину,
І річку в болоті свою;
Та більше за все — я дітей України
Із щирістю серця люблю!

Зі словом-багнетом за рідного свого
Я з сміхом поляжу в бою!
Бо я більш народ свій ніж землю розлогу,
За щирість і впертість люблю!

1965 р.

Місяць

I НАД ДНІПРОМ

Червоний колом, аж рожевий,
Виходить гордо зза осик
І золотить цвіт яблуневий,
Як личко любки молодик.

У сяйві лігіднім живому
Ріка акордами бренить,
Із піснею по лузі своєму
Розтягує золоту нить.

Верба зітхає. Явір наче
Хоче вхопить за її стан.
В щасті россою вона плаче,
Як славна княжна Роксолян!

На кладці нерозлучна пара
Живе у світі ніжних мрій,
Над ними розливає чари
Холодний місяць золотий.

II НАД СЕНОЮ

Звихнувся між хмарами рудими
Понад сталевий шпиль вежі,
Зза мосту Сени невлотимі
Кинув срібляні вужі.

Їх хвиля скочує під берег
І розбиває об бетон.
З шумних бульварів дикий вереск
Кинув на брук акордеон.

І місяць зблід. Спочив за хмару,
Подавсь неспіло в ночі даль.
В кав'ярні збито диму хмару,
Гуде несправлений рояль.

Дівча стоїть. Мале, привітне,
Щедре усмішку розкидає...
Місяць зза хмар зирнув й самотно
Подавсь між зорі мандрувати.

III НАД ТЕМЗОЮ

Із-над Ламаншу вітер скочив
Й крилом роздер ідкий туман;
Тоненьку шию неохоче
Із Темзи витяг лебідь-кран,

Наче з бажанням жовте тіло,
Як блин на шпиль свій насадить!
Місяць всміхнувся чуть, неспіло,
Й неспіло хмару золотить,

Й немов байдужий до усього:
До лабіринту вулиць-змій,
Людського озера німого
У хвилях гону і стихій,

І до катедр, палаців, парків
В намисті грайливих огнів...
Крайком розбив холодну хмарку
Й байдуже простором побрів.

1965 р.

В двадцятім віці

Перекрещують круки, вовки перевиють,
Згасне подих столітніх страждань.
М'яз роправить
Вічнославний
Київ
В радості зевршених змагань.

Розцвітуть сади, поля забувають,
В щасті сльози розсипле земля: —
Поприходять
Звідусіль до
Краю
Рідні діти на свої поля!

З З ними прийду і я ув осіннім строї,
З піснею квітучої весни!
Безпартійну
Всенародну
Зброю
В перших лавах буду я нести!

Вклоняться кашгани вічно молодії
Матерям і дочкам, синам;
М'яз розправить
Вічнославний
Київ
І всміхнеться будучим вікам!

1948-65 р.

Марусі

Марусино, бач уже нівроку
ти розквітла. Мов троянди цвіт!
Вже кінчаеш школу цього року: —
у руках твоїх великий світ.

Зупинись на хвилю, хай загляну
в твої очі світло-голубі.
Не соромся! Знай, що я не стану
про життя розказувать тобі,
й про дідуся згадувать не буду,
який ще у молодих літах
за життя твоє і свого люду
був замучений на Соловках;
і не буду ради кого ти
мусиш в друзі вибирать собі;
і не піддаватиму охоти
приєднатись з нами в боротьбі
за життя щасливе твоїх діток,
за жаття без лаптя серед нас —
без брехні, насилля, п'ятиліток,
за життя сімейного — без клас!
Я з тобою говорить не хочу,
лише хочу в юність зазирнуть,
щоб радіти думкою досхоchu
в часі, коли весни зацвітуть
на степах, де вічно роси-сльози,
на стерні, де човгає біда,
на пару, де голові совхову
вже вросла по вуха лобода.
О, весною вітер уже дише!
Перші квіти вибились на світ!
Зачекай життя-хвилинку лише,
не старійся за цих кілька літ,
будь, як зараз — юна, Марусино!

Будь розквітла, як троянди цвіт!
Наша вільна Мати-Україна
у руках для тебе — новий світ!

1966 р.

Знову весна. Сміється сонце ясне,
В Людини усміх грається в устах...
Чи в сміх розіллється? Чи може згасне?
Чи за усмішкою сховався страх?
Чи в її серці усміх такий самий?
Чи усміх — відзеркалення весни?
... Ми сміємося часом разом з вами...
Але чому сміємось з вами ми?
Завжди плакаєм зло — вбачаєм щастя в цьому!
Де справжнє щастя наше? Де краса?
Чи у весні, чи в небі голобому?
Чи в серці, де гніздо звела оса?
Плакаєм зло! Правду занепастили!
Що добрим є — закинули в сміття!
Деремося до «проводу» безсилі,
А у болоті топчемо життя!
Забудьмося про сварок насолоди!
Сіймо Любов, що в серці догаса!
Тоді щасливі будуть всі народи:
Засяє Правда, Щастя і Краса!

10. 2. 1947 р.

Ю. Н.

Зливень струєю землю розмиває,
Немилосердно плачуть небеса...
А я сміюсь: огонь мій не згаса,
Він ще яснішим пламенем палає!

Через моря я простягаю руку,
Щоб дотулитись твої, друже мій!
Який щасливий я, що ми без мрій
Запрошуєм слабіших у науку.

Хай нас лиш два, — є більше: це ми знаєм! —
Але хоч два, це більше ніж один!
Тому недовго ще до тих годин,
Коли ми Волю в хаті привітаєм!

Вересень, 1966 р.

Одному і кожному

Лиш дурень за хвальбу дитячо-вдячним буде!
Щира порада — крапелька знання:
Бож ж я людитою ввійшов між люди,
Без самохвальб, наївної облуди,
Але між ними завжди я є я.

Хай сумом пісню серце розливає,
І хай душа без хлипання кричить!
Сльоза росюю очі промиває,
І свіжість ока розумом шукає
Чогось нового, щоби інших вчить.

Хай в'януть дні, як перецвілі квіти, —
У свіжих фарбах паростки ростуть!
Для нас майбутнім є щасливі діти;
Ми — зв'язкові по стежечці орбіти, —
На перегної весни зацвітуть!

Яка ж краса у сенсі життєвому!
Хоч ми — лише зв'язок, але без нас
Певно не бути кимсь колись нікому
І не шукати стежечки додому,
Й не нотувати безконечний час!

Тому, мій друже, нумо до роботи!
Зорі засвічуймо у тьмі ночей.
Хай будні піддають наснаги і охоти,
Серцем і розумом творім життя аж доти,
Поки людьми ми є серед людей.

Вересень, 1966 р.

Скиталець

Весна з сміхом, з піснями пташиними
У сережки луги залотить;
Перші квіти дзвіночками синіми
Випивають небесну блакить.

Весни співи, розгойдані дзвоники,
Роси ранку застигли в кришталі...
І сльозину нечікану зронив він, —
В серце всівся за згубленим жалем...

З жалем знову думки непокорені
До синочків пливуть на Сибір;
І надія виблискує зорями,
І далека, як відстань до зір.

До дзвіночків лиш бджілка притулиться,
Поцілує й летить в дальшу путь;
В нього ж — думи, неначе по вулиці
«Чорний ворон», у серці повзуть...

Піраміди

Світила кепкують здалля
З глибокої блакиті,
У ритмі вертиться земля —
Її не спинити.

Що спинить заплутані біги
Життя світу людського?
Творять із смертних нових богів
У серці без Бога.

Б'ють,
розбивають,
малі атоми,
до болю-втоми
виливають

Лють
На папір газети!
Любов,
як цуцик замерзлий,
в підвалах,
сховалась
де чорний тверезий

Знов —
Під ногою вета!
Навіщо розхвалена мораль
Здичавілій людині?
Ставлять себе на п'єдесталь —
Від брехні аж сині!

Сузір'я кепкують здалля,
Неосяжні думками!
Бунчужно надулась земля
Всякими зірками.
Піраміди будуйте для себе
Й божевільно деріться до неба.

1947

Над Бельгією

(14. 7. 1966 р)

Вже кілька раз над нею я летів,
Лише цим разом думкою вернувся
До тих далеких неповторних днів,
Коли у темних її надрах гнувся,

Без жалю чорне золото довбав
І його порохом їдким впивався,
Із дня на день на новий день чекав
І глибше в нори земляні довбався...

З підвалля — в хмари! Тут я простелю
Для відпочинку гетьманську постелю,
Сміх перемоги гордо розіллю
На готику присілого Брюселю!

Мій син

(Із приводу 12-го дня народження)

Про своїх внуків мріяти я можу
У час змарнованих цінних хвилин.
Але у творчий час, в хвилинку кожную
Я роблю все, щоби ти був мій син!

Мрія — утопія, нектар утоми.
Життя, це — праця, боротьби і чин.
Певний, що я не зплетений з соломи,
І крицею гартований мій син!

Із вірою, що сонце зійде вранці,
Напоїть роси на листках ожин,
Я не ховаюся у норах-шанцях,
Бо по слідах ступає сміло син.

1966 р.

День, як часто буває весною,
Теплий, тихий і сонячний день;
Вітер бавиться в горах горою,
Хори птахів співають пісень!

Дуже весело всім. Сум до мене
Скочив в серце, дере за живе:
В дикім гоні, тваринно-шаленнім
Мій товариш-людина живе...

На всі груди я хочу кричати,
Щоби смуток із серця зігнать!
Від людини я хочу втікати —
З хором птахів пісень заспівать.

Де не піду — завжди проти мене
Мій товариш-людина стоїть,
В дикім гоні тваринно-шаленнім
Обезкрилена — хоче летіть!

День, як часто буває весною,
Теплий, тихий і сонячний день...
Не толочте людини ногою!
Жийте дружньо у ритмі пісень!

Фюсен, 1946 р.

Весна

Прийшла ясна, стоголоса,
В переливах дзвінкотонних,
У зелено-ясних косах

Молода весна;

Прудкий вітер в пустовії
Розігнався в перегонах,
Опустила сині вії

Височінь ясна;

Усміхнулось сонце блиском,
П'є водицю свіжочисту,
Уквітчалася намистом

Молода весна.

Сніг сховався в глибокі кручі,
Гарно вбралася в барвисті,
І тендітні, і пахучі

Квіточки земля.

Дітвора до школи боса
Поспішає в перегонах,
Ім сміється дзвінкотонна,
У зелено-ясних косах

Молода весна!

Золота весна!

10. 4. 1946 р.

Народе мій

Багато пройшов ти застінків мурованих,
В таборах сидів за дротами колючими,
Багато доріг переміряв, таврований,
І гордий, як тур, хоч фізично замучений.

Усе в тебе взяли... Та серця живучого
Й ідеї святої, від сонця яснішої,
Ніхто не візьме у народа могутчого,
Незломної нації, в світі старішої!

10. 4. 1946 р.

* * *

Чаруючі ліси, озера сині,
Каміння в мохові — сліди віків...
В думках своїх на Ненці-Україні,
В обіймах теплих запашних степів...

Невже не повернусь в степи широкі?
На чужині залишуся сивіть?
Всіма забутий, в горі, одинокий,
І від своїх на віддалі століть?

Ні, я сміюсь! Надія мусить жити!
В серці акордом родяться пісні! —
Мурів нема, щоб пісню зупинити:
Йй не сивіти тут на чужині!

3. 3. 1946 р.

„Борцям“

Чи бачили таких «борців»,
Що фразами воюють?
Знайшли гучних декілька слів
І ними гасують!

Коли ж до справи час прийде —
І де «борці» поділись!
І фраз не чуть гучних, і де
Поділась їхня смілість!

«Борців» таких з дороги — геть!
Щоб нам не заважали,
Щоб нашу славу, нашу честь,
Вони не плямували!

8. 7. 1945 р.

Небо насупилось, присіло до землі
Й заплакало теплим дощем веснянним;
Сховалися в обіймах хмар шпилі,
В сиву сорочку бововняну вбрані
Вітер танцює по калюжах босий;
Хмари розтяла блискавка мечем, —
Воно заплакало ряснішим ще дощем;
В горах загавкав грім грубоголосий.
Сміється ліс, вбираючись в весну,
Як дівчина на Пасху в нове вбрання —
В зелену сукню, зшити доладу;
А небо плаче, примхлива дитина!
На землю падають перли-краплини,
В бульках танцюють по брудних ковбанях.

19. 4. 1946 р.

Туга

В далекий край летить душа на крилах,
У рідний край між спів пташок близький,
Де степ у золото роса позолотила,
Де не пустує дикий суховій!

Туди у білий цвіт садів вишневих,
В зелене руно кучерявих лоз,
Між пелюстки косиць і диких рож,
Між сині руки волошків червневих!

«Коли? Коли!? — душить питання груди. —
Мені всміхнуться мої рідні люди?
Коли схмелюся я теплом степів?
Коли засну під солов'їний спів?»

1944 р.

Другові з Кагарлика

Друже мій, добрий серцем і тихий,
Чого журишся щобожий день?
Хоч сьогодні весілля для лиха,
Все ж, співаймо веселих пісень!

Не журись, не занедбуй Надії,
Бо Надія життям є для нас!
Вір мені, так як я собі вірю, —
Для усього приходить свій час.

Киньмо лихом об землю, а горе
Хай заб'ється об наш юний спів!
Лише спів люте лихо поборе
Й приведе нас до рідних садів.

Знай: життя — це тропина у горах, —
На ній треба уміло ходять;
В житті щастя — краплина у морі,
І це щастя потрібно створить

То ж не нидьмо у сумі до втоми!
Що драти нам, образи і біль?
Свого власного будьмо свідомі
І робімо свій почин звідсіль!

Тоді буде усе, що бажаєм: —
Своя Правда у хаті своїй,
І свій прапор замає над Краєм,
Що ще й досі в неволі лихий!

17. 6. 1944 р.

Моя молодість

Сховалась молодість в холодних тінях
За купою подертих чорних хмар...
Чи я купався в сонячних проміннях?
Чи чарував мене Волосожар?

Я слухав про краї мені далекі —
Амурські висилки і Соловки;
Слухав про «-ізми», п'ятирічки, НЕП-и,
Про Павлика Морозова казки.

Я не купався в сонячних проміннях,
Не чарував мене Волосожар!
...Сховалась молодість в холодних тінях,
За купою подертих чорних хмар...

1963 р.

Підбитий орел

Високо в небі голубім,
Над рівним степом золотим
Орел махнув крилом важким, —
Розбив пухнату хмару ним!
Так легко в просторі летить!
На килим-степ згори глядить:
Як морем хвилі, котить вітер
Руно пшениці по полях,
Гаптована левада в квітах,
І змійкою прослався шлях!

Аж ген — далеко! Невідомі
Два мисливці ідуть на шлях:
В одного зірка на шоломі,
Рукав в другого — в павуках.
Спинились. Вгледіли. Зраділи.
Дві кулі в небо посвистіли...
Метнувсь Орел, ослабли крила...
Він горду голову схилив
Й на землю впав...
Набрався сили
І знов над степом закружив!

1943 р.

* * *

Як садинокий серед моря
Маленький човник-сирота,
Стою один я в серці з горем
В мої юнацькії літа.

За свою Батьківщину плачу, —
Як же сплюндровано її! —
Яким нам шляхом — ще не бачу —
Здобуть майбутніх славні дні?

Хто вкаже шлях мені правдивий?
Хто меч крицевий мені дасть?
Невже життя все до днів сивих
Лиш мені плакати і співати?

О, ні! Мій спів розсуне гори!
Він буде маршем бойовим!
Він стане стягом непокори!
Мечем він стане крицевим!

1944 р.

Осет і будяк

Біда мені: завжди пригоди маю!

Якось зехаканий біжу

Городами й через межу,

Чую Осет у будяка питає:

«По-щирості признайся мені, браток,

Кого із нас обох

Більш люблять люди?»

«Я думаю — мене! Воно так є і буде!

Глянь: ще з весни

Так старанно вони

Попіль під мене підсипали!»

«Е! Ще б пак!.. Клопоту не мали?

Ти ж — як звір страшний,

Листки розставив, мов ті лапи!

Глянь: я не такий!

У мене квіточка! А запах!

Не дорівнять твоїй.»

«Брехня! Куди тобі до Будяка?!»

«А куди ти носа дереш до мене?!»

Такий підняли крик, що кожного зляка,

І навіть піт холодний вийшов в мене.

Я скочив через них, вколовшись двічі,

І навіть не заглянув їм у вічі.

У нашому саду поміж квітками:

Півонія шепталася з Маками:

«Чи чули, кумоньки? Чи ж їм сваритися не
стидно?»

«Нехай! В нас кажуть: пана по холявах видно!»

1944 р.

Я і Ми

Куди не подивись: —
Всюди маленькі Я зп'ялись!
Чи треба, чи не треба —
Кожне із них дістати хоче неба!
А он одне надулось, як барило,
Запінилось й кричить:
«Я буду вчить!»
Бо Я є мудре, Я є ваша сила!»
І нікому спинить: пнеться воно,
Хоч луснути йому пора давно.

Якби не Я, а — Ми,
То вже давно були би ми людьми!

1946 р.

На чужині я долею забутий
За те, що дому рідного пішов,
За те, що залишив своїх в ярмі закутих...
Нічого не знайшов.
Всіма забутий...

Не проклинай мене, моя Вкраїно,
За те, що з дому рідного пішов!
В серці моїм завжди палає гордість сина!
Куди би я не йшов —
До Тебе лину!

Можливо, що в снігах чужого поля
(За те, що з дому рідного пішов!)
Загублю тіло... Хай пісні мої очолять
Братню любов
І змаг за волю!

Епфак, 1943 р.

ГЕДЕОН

ПРОЛОГ

Під гнітом зайдів медіянців
І амаликів*), і поганців
Із східніх пуц, теплять в біді
Сини Ізраеля.

Сууді
У своїй книзі записали,
Як вимирає у неславі
Народ розсварених родин,
І як народу цього син
В змаганні за життя — не славу! —
Знайшов в душі своїй відвагу
Піднятись в захист своїх прав!
Всевишній з ним завжди стояв.

ПЛАЧ ІЗРАЕЛЬТЯН

Під гнітом зайдів медіянців
І амаликів, і поганців
Із східніх пуц, в біді живуть
Ізраельтяни.

Лиш зберуть
Плоди гіркого поту-труду,
Аж тут насунуть, мов на чудо,
Орди гнобителів: візьмуть, —
Як під мітлу все заметуть! —
Із хати, стайні і комори...
Плач немовлять, ойкання хворих,
Старих молитви без плачу
І сліз гірких — Творець відчув
І каже:

«Вас з Єгипту вив'в,

*) Народи стародавнього Сходу.

Де у біді з вас кожний квилить,
Багату землю для вас дав,
І вас, немудрих, я навчав:
Шануйте віру свою свято,
Стару традицію багату
Передану із роду в рід!
Гняньте на чину свого плід!
Здсбутки родів занедбали,
В поклоні на коліна впали
В чужих каплицях!

Що не є, —
Добре чи зле, — рідне своє
В болото вкинули й ногами
Змішали з брудом!

Хай же з вами
За гріх великий лиш біда
Гостем буде в ваших садах,
В халупах бідних і похилих,
В серцях черствих і онімільх,
В умах немудрих і сліпих!
Страдайте за великий гріх!»
Під гнітом зайдів медіанців
І амаликів, і поганців
Із східніх пущ, в біді живуть
Ізраельтяни. Далі йдуть
В чужі каплиці помолитись:
Перед Ваалом**) поклонитись,
Свій дар покласти на огонь...
Земле ізраельська! Либонь
Тобі прийдеться бідувати
Поки не станеш шанувати
Віри старої! До тих пір
В злиднях світитиме твій двір,
Поки розсварені, розбиті
У вірі в Бога, твої діти
Не віднайдуть умом в серцях
Благочестивий вірний шлях
До ЄДНОСТИ!

Грішні, терпіте!
В гіркім терпінні ваші діти
І їхні правнуки будуть...

**) Ваал — в релігії багатьох народів стародавнього
Сходу бог сонця плодочости і землеробства.

Вони вас щиро прокленуть!
В ярмі зневаги і покори
Плач немовлят, квиління хворих,
Старих молитви без плачу
Творець не бачив і не чув...
Схилились мертво гори сині
І по Ізраельській долині
Завештався туманом страх.
Йордань-ріка — в гірких сльозах, —
Принишкла в берегах закута,
Немов в руслі своїм отруту,
А не життєвий несе дар!
Над степом зблід Волосожар...

В СЛАБОСТІ — СИЛА

Найменший син у Йоасенка
Був Гедеон. Слаба, марненька
Постава в нього; із лица
Блідий, немов пропасниця
Засіла в тіло; і відвага
Здається з ним не гостювала.
У злиднях, в голоді, в біді
Він виріс в праці та труді.
Одного дня, як він самотній
В печері темній непривітній
Від медіанців хліб ховав,
Його чийсь голос привітав:
«Бог вам на поміч, чоловіче!»
«Де ж Божа поміч, коли вічно
Ми під ногами ворогів?
Наш Бог в ярмо б нас не завів!»
І тут він ангела побачив
Який промовив:

«Ви — ледачі!

Вам Бог багату землю дав,
Ваш Бог вас мудрости навчав,
Щоб свою віру шанували,
Стару традицію тримали,
Передану із роду в рід.
І ти, твій батько і твій дід
Здобутки родів занедбали, —
Сім'ю надвое розірвали, —
Перед Ваалом впали ниць
На смітнику чужих каплиць.

Ти ж сам це знаєш, бо все бачиш,
Відважний молодий юначе.
Иди, всім приклад мудрий дай: —
Народ свій в вірі поєднай!
Лиш в ЄДНОСТІ сила велика!
Від медіянця й амелика
Самі звільніться!»

Гедеон

Відчув, немов би дивний сон
Його пройняв.

«Чим я поможу
Знайти дорогу спільну, гожу
До єдності моїх братів?
В душі в них рабства дух засів...
І я сам кволий... у очах
Замість відваги світить страх...»
«У слабості — велика сила!
Слабість хоробрість породила!
І ти хоробрий. Цеї ночі,
Лиш ясні зорі свої очі
Відкриють ніжно, поруйнуй
Церкву Баалову. Скоштуй
Нектар відваги — насолоду, —
В праці для з'єднання народу!»
Як радив ангел, так зробив:
Церкву Баалову спалив,
І на вершку гори стрімкої
Заклав фундамент для святої
Каплиці Божої. Вгорі
Над нею свято ліхтарі
Засяли сяйвом з-поза хмар.
Зарожевів Волосожар.

ЕРОБААЛ

Як вранці люди повставали,
Побачили: божник Баала
Чорнівся в попелі. Над ним
Ще підіймався несміло дим.
Загомоніли, закричали!
Слабіші на коліна впали!
Із криком хтось оповістив,
Що Гедеон цей гріх вчинив.
Юрбою всі без перебору
До Йоасенка-батька двору

Протовпились і в унісон
Кричать:

«Це твій син, Гедеон,
Спалив до каменя святиню!
Давай сюди його! Ще нині
Під суд! На страту за цей гріх!»
Старий Йоас прорік до всіх:
«То ви, брати моєї крові,
В серцях своїх більше любови
До вір чужих і їх жерців
Плекаєте, ніж до братів
Рідної кости, крові, й плоду?
О, я не вірю, що ви з роду
Рабів, донощиків, катів!
Клянну, щоб кожний онімів
І каменем упав додолу,
Хто чужу церкву Баалову
Схоче за рідну промінять
Й почне з руїни піднімать!»
Народ пртих. Потім раптово
Над ними пролунало слово:
«Твій Гедеон — наш Ероба-л!»
І кожний на коліна впав
В молитві до Творця земного.
Мов ехо, ще лунало слово:
«Еробаал! Еробаал!»
Що значить, той хто сміло став
На поєдинок з чужим богом
У захист батьківського, СВОГО.

Народ ввесь день в молитві свято,
Немов на традиційне свято,
Молився, плакав і радів.
Вже й тихий вечір з гір насів
Й припишк у сутінках долин.
Усе затихло. Ні хмарини
В далекім небі. Понад яр
Розсипав сміх Волосожар.

БИТВА

На ранок вістка розлетіла,
Що незлічена тьмуца сила
Перебрела Йордань-ріку
Й отаборилась. На віку

Такої сили медіянців
І амаліків, і поганців
Із східніх пуцц, ще не видав
Народ ірзаельський. Стояв
Їх табір в шатрах над рікою,
І незлічимою юрбою
Худі верблюди й ослики
Збивали випас вблизь ріки.
Люди що мали, те ховали
Дехто із страху лиш кричали:
«Це згряя грифів і ворон!»
Почув цю вістку Гедеон,
Мерщій гінців послав повсюдах.
Зібралися до нього люди,
Тоді він радив:

«Молодих

Три сотні хлопців бойових
Для мене дайте. Медіянців
І з ними диких зайд-поганців
В Йордань ріку ми заженем
Й народ свій від біди спасем!»
Три сотні молодців завзятих
Вдяглися у лицарські шати, —
В них Гедеон за ватажка!
В битві заповнилась ріка
Тілами гордих медіянців
І амаліків, і поганців
Із східніх пуцц. Три дні в бою
Три сотні молодців свою
Багату землю боронили
І ніодного не згубили.
Багато бранців у полон
Забрав відважний Гедеон.

СУД

Із бранцями в полон попали
Їх ватажки, яких взивали
На йменя Саламан й Завей.
На вимогу старих людей
Задля традиції й пошани
Їм оборонці були дані
Коли до суду привели.
«Скажіть мені, які були», —

Гедеон мовив, — «ваші бранці,
Яких рубали ви, поганці?»
Завей, — відважний, — гордо так,
Як недорослий ще юнак,
З насмішкою тихо промовив:
«Такі, як ти, чорноголові!»
«Такі, як я? Тоді вони
Моєї матері сини!
О, я за материне горе
Високі переверну гори
На ваші голови! Для вас
Лиш одна кара є у нас:
Око за око!»

Десь в пустелі
Вітер розлігся на постелі,
І тиха нічка з темних гір
Переповзла через поріг,
В долину висипавши чар.
Кліпнув й зацвів Волосожар.

МУДРІСТЬ ГЕДЕОНА

Після розгрому медіянців
І амаликів, і поганців
Із східних пущ, народ просив
У Гедеона, щоб носив
Він все життя корону царську
За свою сміливість лицарську.
І навіть більше: його плід
Царем в них буде з роду в рід.
На це їм каже Гедеон:
«Не задля сили і корон
Я об'єднав вас. Правда, може
Я на царевича схожий,
Але ж закони наші теж
Мусять набрати нових меж:
Царя для себе вибирайте!
Стару традицію тримайте
Й живіть в любові до братів,
В пошані щедрій до батьків,
Сім'ю тримайте в згоді й мирі,
До Віри свої будьте щирі!
Тоді Свобода для синів
Розсипле в золото свій спів!»

Всі Гедесна вихвали
За його мудрість. Всі співали
Пісень святкових, поки ніч
Не злізла із стрімких узбіч
Високих гордих гір скалистих
На Іорданські води чисті.
За єдність з неба кинув дар
Усміхнений Волосожар.

ЕПІЛОГ

Вітер розправив браві крила,
І Новорічна ніч зструсила
Із сірих хмар пухнатий сніг.
Потім все втихло. Вітер ліг
В карпатських урвищах в постелю,
Лизнувши гостробоку скелю
Перед сном. Здавалось, мов
Ввесь світ в колиці захолов.
Лиш одна хата, недалеко
В підгір'ї, де стрімкі смереки
На скалах виструнчились в млі,
Через віконце по землі,
Блідій від снігу, золотою
Світло розбризкала косою.
В малій хатині щойно син
На світ зродився. До хрестин
Хоч часу досить ще, для тата
Вся радість всунулась до хати
І з нею — вибори імен!
А мати каже: «Він оден
Синочок в мене! Любий мій...» —
Й сльозину радості із вій
Вона усмішкою зструснула.
«Одного разу, як заснула,
(Може й не спала...) у очах
З'явився ангел. На плечах
У нього голубині крила,
І ясним сяйвом оповила
Веселка голову. Мені
(Може на правду — не ввісні!)
Говорить:
«Сина будеш мати
І на ймення мусиш назвати
Його Андрієм».

Й далі знов
Я чую його голос-зов:
«Він ваш народ в сім'ю з'єднає,
Хоч від своїх біди зазнає.
Він — ваш хоробрий Гедеон!»
Сказав, віддав мені поклон
І зник у сяйві...»

Батько очі
Пальцями рук своїх робочих
Витер незграбно, нехотя,
І знову глянув на дитя:
Як ангел! Тихий, розовенький,
Ніжний, м'ягенький, дороженький!
Мати із сином! Ціль життя
До краплі вилилась в дитя!
А за віконцем понад гори
Зійшли і заморгали зори,
Бескид розкрився, мов вівтар,
Й над ним світивсь Волосожар.

Лютий, 1966 р.

ЄРЕМІЯ

ПРОЛОГ

«Все йде, все минає»
Т. ШЕВЧЕНКО

ЛИСТ

«Все по-старому, мій сину,
Все, як вдома залишив...
Може тую яворину,
Що під тином посадив,
Не впізнав би... Підросла вже
Й не обняти при землі!
Все по-старому... Лиш завжди,
Як побачу журавлів,
То виходжу на дорогу
Й за село йду, де був шлях,
І свою любов-тривогу
Вигріваю у грудях,
Щоб тобі зісталась, сину...
Певна: ти б мене впізнав...
Не впізнав би яворину
І хатинок понад став!..
І ставка тоді не було!
І місточка через брід!
Скільки років промайнуло
Повз розламаних воріт...
Все, як було, любий сину, —
Лише осінь золота.
Шлю тобі привіт в чужину
Й виглядаю на листа!..»

I

«Во Іудеї во дні они...»

Т. ШЕВЧЕНКО

Останній воїн, що сміявся
Й увесь світ рукою обіймав,
В брудну мізерію зіжмався,
В поклони на коліна впав,

Й упала Сирія-держава.
Проскочив час, мов дивний сон...
Степами розкотилась слава —
В славі всміхнувся Вавилон

Рабство нове для Іудеї
З ярмом, як перед цим, важким.
Нові з'явилися фарисеї,
І новий цар їх Йоахим.

«А що ж, — другим вони казали, —
Наш Бог слабий. А ці боги
З нічого Вавилон підняли!
А ми зісталися раби.»

Дехто їм вірив й щедрі дані
Несли на жертівник богам,
Й ділились вірою погані
На сміх сусідам й ворогам.

По схилах гір сонцем залитих
Молились ідолам чужим...
Стиснувся біль в серцях розбитих,
Лиш усміхався перушнім*).

II

«Чи є що краще, лучче в світі,
Як укупі жити,
З братом добрим добро певне
Познать, не ділити?»

Т. ШЕВЧЕНКО

В розпуці плакав Єремія,
Плечем до пальми притулювся:

*) Перушнім — з старожицівського: фарисей.

«О, Боже мій! Чи є надія,
Щоб мій народ у вірі зливсь?!»

Голос здавля, немов з безодні,
Йому у відповідь: «Народ,
Що ділиться, як твій сьогодні,
Не визнає вільности вигод.»

«Іди й навчи їх! Може скажуть:
Віра сьогодні — без пуття?
То дні прийдешні їм покажуть,
Що рабство й сльози — їх життя!»

Від дивних слів розплющив очі
І глянув в безвість перед ним:
В думках ввижав той день пророче,
Як весь народ буде одним,

В своїм краю чи на чужині —
З одною вірою в серцях,
Що дасть сенс чину всій родині
І виведе на спільний шлях.

«О, прийде, прийде день Любови!
В багно недолюдки підуть!
Й люди одного плоду-крови
У спільній вірі заживуть!»

III

«Обійміться, брати мої,
Молю вас, благаю...»

Т. ШЕВЧЕНКО

Народ зібрався на майдані
Послухать мудрости жерців.
І Єремія із учнями
На це видовище наспів.

Забилось серце! Вийшов в коло.
Стрункий, високий, молодий!
Зробилось тихо кругом нього, —
Й усівся вітер степовий.

«Брати і сестри! Вас благаю
В чужого віри не просіть!

Нехай вас мучать, розпинають, —
Для блага єдності терпіть.»

«Любіться! В любові сила,
У спільній вірі — спільний чин!»
Чи на те Мати нас зродила,
Щоб її зрадником став син?»

Жерці не дали говорити:
«Що за мудрець?! Женіть! Женіть!!
З чужою вірою ми зжились
І живемо кілька століть!»

Схопили люди Єремію
Й заклали в диби... Плаче світ.
Люд Іудеї в безнадії
В сльозах терпить чужинця гніт...

IV

«Раби, підніжки...»
Т. ШЕВЧЕНКО

Щоб насміятись з Єремії,
Зійшлись і стали перед ним
Вся знать юдейська — «добродії» —
І з ними цар їх Йоахим.

Забитий в дибах перед ними
Гордо всміхнувся древній пророк,
Й словами щирими, простими
Звернувся до земляків: «Ні мох,

І ні піски з земель пустині
Не скриють слабости ума
Ваших голів. За вчинки нині,
За ваші зрадливі діла

Народ наш кровію заллється,
Зазнає горя і біди...
Душі з нащадків не знайдеться,
Що вас не схоче осудить!

Раби, підніжки Вавилону,
Рідної Матері п'явки!

Ви продали гордість Сіону*)
За зіржавілі п'ятаки!

Згляньтесь на храм наш! На святиню —
У єдність нашу, нашу кров!
Женіть все зло в піски пустині!
Плекайте щедрість і Любов!»

Не слухали пророче слово...
Розбитий вірою, без згод
Підводивсь, мов курчатко кволе.
І знову падав ниць народ...

Е П І Л О Г

«Умудрітєся, немудрі...»
Т. ШЕВЧЕНКО

ЛИСТ

«Все по-старому, матусю.
Я вже виріс й постарів...
Кожний день на Схід дивлюся —
Тик би й море перебрів,
Щоб до Вас вернутись знову
Під висоти голубі!..
Чи з'єднаєм ми дорогу
Розгалуджену на дві?
Дві дороги — наше горе,
Що з немудрости зросло!
Якщо серця не підкорем
Й не з'єднаємось в русло
Однієї річки-сили,
Дружньо-братньої сім'ї, —
То й не випишем чорнила
На гіркі листи свої!
Все по-старому... Я брата
Зустрічав і не впізнав:
Привітавсь — не хоче знати,
Навіть руку не подав...
Все по-старому... В нас тоже
Тепла осінь золота.
Шлю привіт Вам. Дай же, Боже,
Вам отримати листа.»

1965 р.

*)Сіон — назва гори в Палестині.

ДУМА ПРО ГЕТЬМАНА КОСИНСЬКОГО

В стародавній сивії дні
Два старинні сарматські народи
Жили дружньо, як рівні в сім'ї.
У часи добрих статків, у часи недородів,
І у мирні часи, і в часи грізних воєн
Кожний муж був людини достоєн.

Проминали часи. Королі повмирили,
Королі, що з словами чесноти тримали.
На їх місце прийшли чорнокриті медузи-вужі,
Замість Правди-Любови у серце ножі
Без жалю в «ім'я боже» встромляли. . .
Восьмий, — славлений нині синами,
Чиїх предків по Унії в рабство скували, —
Нове право «свiate» сотворив:
По п'ятнадцять сімей у раби закріпив
За попами, що ім'я його звеличали! . .
Славний Гетьман Косинський про цеє почув
І від жалю гіркого бровою здригнув:
Як же можуть отці, що є слуги народу,
Мати душі нечистого плоду?
Цілу ніч — довгу ніч до світання, —
Свої думи питався думками:
Чи дозволить чужинцям забрати надбання,
Що народ нагромадив віками?
За Дніпром ще трималася зірочка рання,
Ясне сонце зійшло над лугами.
Він до столу присів і простими словами
Написав до Берестя послання:
»Доброчесні панове отці,
Прощу вдуматись в речі оці:
Всякі зміни без згоди народу-громади,
Що задумались ви самочинно впровадить,

Є і будуть супроти бажань і хотінь
Люду нашого зараз й нових поколінь.
Ви є вибрані людом (не Богом!), щоб людям
служити,

Вас утримають люди своїми руками,
А тепер захотіли ви бути панами
І за кошти народні «для бога» лиш жити.
Хоча я голова є народу-громади,
До всіх рішень сліпих Берестейської ради
Я не стану народ свій насиллям склоняти,
Бож народ, а не я, буде сам вибирати
Поміж добрим і злим,
Між своїм і чужим.
Ще раз прошу: помисліть, отці!
Ви досвідчений люд — не сліпці!
Лише той чоловік яким диявол вправляє,
Жити з праці і поту сусіда бажає!»

Ждав Косинський на вістку. Аж ось накінаць,
У Черкаси до нього приїхав гінець
Від отців «найсвятіших» з проханням
До Берестя на раду самому прибути,
Бо його хочуть папські посланці почути.
Без підозри у зраді, найбільш — без вагання,
Славний Гетьман поїхав в дорогу.
Та отці не дотримались чесного слова:
Наказали його полонити,
В клітку-стовп закувати,
Катувати,
І замурувати,
І без їжі насмерть заморити.
Як почули про це славні лицарі, смілі русини,
Що чужинці катують їх батька, їх сина України,
У сім тисяч загін козаків
До Берестя подавсь без шляхів.
Подорозі ввесь спротив розбили
(Біля П'ятки ще свідчать могили!). . .
Запізнились . . . Закутий розп'ятий
Славний Гетьман Косинський вже й тіла не мав...
Кожний воїн український на ноги припав,
І своїх і чужих за роз'єднання в вірі прокляв, —
Своїх юд і «святійших» пілатів! . .

1966 р.

ЧИ КИЇВ СЛАВНИЙ — ДРУГА ТРОЯ?

П Р О Л О Г

Як світ змінився! Зараз в греків,
Де був Олімп, білі лелеки
Повили гнізда. І з богами
Бог-зна що сталося. Кажуть люди,
Розбіглися вони повсюдах
З своїми дочками й синами.

Арей, бог війн, утік в Карпати
І не забув з собою взяти
Сестру Еріду, Діма й Феба.
Він на Бескиді при вершині
Мури заклав новій хатині
Й звідтіль глядить, немов би з неба.

Еріда, зла богиня сварки
(Ця не відмовиться від чарки!)
Не всидить вдома. Завжди всюди
Сновига світом і для втіхи
Сварки розтрушує із міха
Поміж порядні добрі люди.

Феб й Дім — сини (ще не жонаті)
Теж не тримаються при хаті:
Є слух, Москві пішли служити!
Та в них така уже натура,
Що й москаля також піддурять,
Дарма, що спритний всіх дурити.

Кажуть, що Зевс й Арей не дружать.
Хоч для Еріди це байдуже:
Діва стара — їй лише шлястись!
До неї вістки донеслися,
Що наші партії зійшлися
За круглий стіл, щоб поєднатись.

I

Багатий край — бідніший в світі!
Тепер козацькі славні діти
По всіх розбіглись континентах:
Одні в політиці шахрують,
Другі — мудрують й пророкують,
Треті — рахують пени й центи.

Кожен, як лебідь, рак і щука, —
Очі під лоб, наставив вуха
Й претяся, як бик на матадора.
Кажуть: «Ми славних предків діти!
Ми годні всюди все зробити!
Лиш москалів ніяк не збором...»

Один мудрець (їх в нас багато!)
Почав політиків вмовляти:
«Зійдітьсь нелюдки сварливі!»
Вони: «Шу-шу... шу-шу...», й рішили,
Що мудрости батьки нас вчили,
Й Тарас навчав — в громаді сила!

Зійшлися всі: і ліві, й праві,
І ті, що певно ще не знали,
Куди в ідеї затягнули.
Знайшовся стіл (круглий — на диво!),
За ним — розумні всі, спесиві,
І всі із титулами були!

Магістри знані, «заводові»,
Професори сивоголові»,
Полковники і генерали,
Прем'єр, міністри й інша свита
Політикою так набита,
Що все відасть заради слави!

II

Наш скептик скорчився з тривоги:
Стали політики на ноги!
Для всіх знайшлася спільна мова,
Спільні стремління і бажання
До всенародного змагання,
Кінцем якого — перемога.

Комунікат всі підписали,
Врочисто гімн свій проспівали
Й рішили скінчити обідом!
Всі емігранти у весіллі,
Лиш вороги наші збіліли,
І насупонилась Еріда.

Всміхнулася, як пригадала,
Що вона ж Трою зруйнувала!
«З Києва зроблю другу Трою!» —
Ще раз всміхнулась, і надулась,
Й Гетьманську Булаву шпурнула,
Гукнувши: «Бийтесь між собою!»

Щойно почалася забава,
І Булава на стіл тут впала!
В брилянтах й золотом окута,
І на ній надпис: «Лше тому,
Хто наймудріший з вас в усьому,
Правідником народним бути».

Усі замовкли. Як ті квіти,
Грають при світлі самоцвіти...
І вісім «ручок заводових»
Надулись жилами й щосили
За Булаву мерщій схопили,
Й почали дертися до крові.

III

Навіть Арей за пупа взявся,
В сльозах від сміху аж качався.
Наші «слов'янчики»-сусіди
Чуть не вдавились галушками.
Побачивши, що лихо з нами, —
Попалися на жарт Еріди.

А наша міністерська свита —
(Мабуть ще добре не набита) —
Премудрим оком лише бачить
Гетьманську Булаву... і славу!..
(Бодай вони давно пропали,
Погані правнуки козачі!..)

Мудрець гукнув: «Панове, досить!
Чи вас до Булави хтось просить?»

Для вас її не досягнути:
Вона призначена лиш тому,
Хто наймудріший є в усьому, —
Від сварки ж мудрости не чути!»

Тут не збудуєм ми держави,
Тут не здобудемо ми слави.
По світі вийшли ми тинятись,
Щоби навчитись дружньо жити,
Правдиво Край свій полюбити.
І з щирим серцем побрататись!»

«В ваших руках Вкраїни доля:
Чуже ярмо, чи свята Воля.
Свій дім будуймо по цеглині
Щоденно, чесно і завзято!
Кінець-кінцем збудуєм хату
Свому народу-господині!»

»Еріда завжди піддасть лою,
Щоб з Києва зробити Трою.
Якщо ви мудрі, скажіть: Буде!»,
Якщо з титулом — оправдайтесь,
А якщо ні — не похваляйтесь,
І жийте між людьми, як люди!»

Е П І Л О Г

Як світ змінився. І ми тоже!
Вже на людей трохи схожі:
Свій дім будуєм по цеглині,
Більшість з нас чесно і завзято!
Кінець-кінцем збудуєм хату
Свому народу-господині!

Хай казяться Арей й Еріда,
Й наші «слов'янчики»-сусіди, —
Душі не знищить молоді!
Вкраїна славна буде жити,
Буде з життя міти творити,
Й Київ не буде друга Троя!

Червень, 1965 р.

Христина Макаренко

Пам'яті поляглих оборонців
Киева і з посвятою їхнім
нащадкам.

Знов сміється весна
Запашна, голосна,
Шовком тче полики для сорочки.
Знов каштани в цвіту
На вітрець у лету
Сиплять білі, як сніг, пелюсточки.

Знов Дніпро голубий,
І над ним голуби
Табунець білих хмар розганяють.
Знов Подолом вогні,
Як колись в сиві дні,
Прихід ночі-княгині звіщають.

Знов з-за темних левад,
З-над Дніпра понад сад
Місяць-князь котить щит злотокутий,
Верхи бань золотить
І на Київ глядить,
Як коли, в тихі ночі забуті.

В Маріїнському саду,
Мов туркенья чарду,
Ніч розправила згорнені крила.
З тіні вийшла вона
Молода, як весна,
Як весна, чарівна і вродлива.

Сорок весен-косиць,
Молодих чарівниць,
Повнощоких, як ніжна дитина,

Зустрічає вона
Одинока, сумна,
Мов жива, русокоса Христина.

Під сонливий спів віть
Тут виходить, стоїть,
Мов богині Венери статуя.
Вітрець чеше косу,
Каштан листом росу
На восковому личку цілує.

Обхопив за станок
Шкіряний поясок,
За ним ручка стирчить револьвера;
Амазонка в крові,
А в поставі німі,
Як лебідка-княжна білопера.

Уста — рож пелюстки,
Очі — синь-волошки,
Й чисті-чисті, як сльози-кришталі!
Наче знов через них
Бачить друзів своїх,
Що у битві за Київ упали.

Сорок весен... Тоді
Інша мова й пісні
Над Дніпром мелодійно лунали!
З сходу ордами злі
Підійшли москалі
Й сорок весен від рідних забрали!..

Дніпро-батько стогнав...
Святий Київ палав...
Інститутською — тіні горбаті —
Бронеавта повзуть,
А на розі їх ждуть
Чорноброві киянки завзяті.

Як тополя, гнучка
Арсенальця дочка,
Голуба на голівці хустина,
Завжди першою йде
Й свою групу веде
Бойова Макаренко Христина.

Від розривів гремить, —
Бронеавто лежить
У рожевім вогні, як забавка.
Куля вп'ялась в плече —
І пече боляче! —
Покотилась підкошена Галка.

«Йди, — шепоче, — у бій,
Біля мене не стій...»
«Тебе, люба, подруга не кине!»
Галю ніжно взяла,
Ще ніжніш підняла
Вірна дружбі студентській Христина.

«Прошу, люба, іди
І дівчат поведи
На підмогу батькам в Арсеналі...
Як мене не знайдуть
Я сама помру тут...»
А Христина шепоче до Галі:

«Ми Галино, не вмере!
Ми дорогу знайдем
Через смерть до Весни золотої!
Ці січневі бої
Плоди зродять свої
Для народу Країни святої!»

Милосердна сестра
Тут до них підійшла,
Їй Христина віддала Галину.
Сама в перших рядах
Пробивала свій шлях
На свою і на славу Вкраїни.

Славно вмерла!.. Тоді
Інша мова й пісні
Над Дніпром мелодійно лунали!
Все взяли москалі
На землі і в землі,
Але Духа й Надії не взяли.

Маріїнській сад спить.
Непорушно стоїть,
Мов богині Венери статуя,

Вітер чеше косу,
Каштан листом росу
На восковому личку цілує.

Із-за темних левад,
Над Дніпром, понад сад
Місяць-князь котить щит злотокутий,
Верхи бань золотить
І на Київ глядить:
Бачить смілих красунь забутих.

1958 р.

Останнє слово

Я щиро дякую тобі, моя
Вірна дружино... Дякую за те,
Що ти знайшла хвилиночку часу
Відвідати мене... в останній раз...
Бробач, нема й де сісти! В цій тюрмі
Так, як в хатині нашій, що тобі
Спромігся я набути за життя.
Не гнівайся на мене... Чоловік,
Я знаю, — й добре знаєш ти, — я був
Один з найгірших. Правда, я не бивсь,
Й не нарікав на тебе. Може сліз,
Що нишком ти ронила на рукав,
Не бачив, думаєш? Можливо — ні!
Але я бачив ріки гірких сліз
Пролитих на зачуханих полях
І по провулках індустрійних міст
Заповнених сміттям брехні і кривд
Мої країни бідної, як ти!..
Бробач за гнів в моїх щирих словах...
Я мабуть з тих, хто йде на вірну смерть
За волю всіх своїх бідних людей,
А своїй жінці й дітям... О, прости!
Скільки разів я залишав тебе
Безпомічну, самотню і в біді
З трьома дітьми... А як вони тепер?
Василь мабуть вже вуса запустив?
А Катя наша? Вже велика теж...
Завжди була татусева дочка!..
Ти все їм дала: всю свою любов,
Якою щедро виповнена вся;
Мізерні крихти черствого хлібця,
Що розструсились шляхом до воріт
Чужих амбарів. Дала їм усе!

Так, прошу, допильнуй, щоби завжди
Усе, що в тебе взяли, до кінця
Життя-дороги втримали в собі...
Прожу, навчи їх матір шанувати
І рідну мову, що ти їм дала...
Не плач, кохана... Я тебе любив!
Може не так, як треба, — як умів!
Тепер, знаючи вирок свій, я б хотів
Знову бути з тобою, і віддати
Усе, що маю — лиш тобі й сім'ї!
Трохи спізнився... Може й в цю ніч
Пустять мотори, щоб ніхто не чув
Стрілу пістоля, й в темному кутку,
Де за останніх довгих сорок літ
Розстріляно безліку наших душ,
Мою збілілу голову нагнуть
Й без церемонії, так як осла
Застрілять в шию. Прошу, лиш без сліз!
Ти ж добре знаєш стріпане до тла
Старинне гасло, що «Москва сльозам
Не вірить». Вір, що щиро вірю я
Твоїм стражданням. Знай — не перший я:
Хай заговорять тисячі тих душ,
Розстріляних по вінницях — їх крик
Зтрутить з орбіти Землю й тих планет,
Що не досягне наш мізерний зір!
Вони невинні тоже, так як я.
Вони померли тоже, як вмеру я.
Чи ми за ними плакали? Пощо ж
Ти, бідна, плачеш? Мало, мало сліз:
Вчи наших діток, щоб вони без сліз
Життя творили на кістках батьків,
Розстріляних, як падло... щоб вони
Левами встали й з нашої землі
Змели принесений чужими бруд
Культури й філософії — усе,
Що замість оклику має «матюк»!
Вчи їх любитись і любити своє:
Свій хоч полає і наб'є — простить.
Чужий... Ми ж бачили! Чи мало ще
В садах і парках наших кістків?
Досить вже сліз. Прости мені... В цей час,
Коли так мало часу, про любов
Я говорить не можу... Йди й плекай
Майбутнє в моїх дітях! Що не міг

Зробити я за свій короткий вік, —
Та ще й до того зменшений мені
Чужим законом на своїй землі, —
Я певний — зробиш ти! Прощай й прости...
Час тобі йти... Бачиш, вартовий жде...
Були так довго разом, та тоді,
Здається, тем не було до розмов,
А зараз — так багато би сказав,
Та час у нас забрали...

1965 р.

Зміст:

	Стор.
1. Роздуми (60)	5
2. Без сліз	37
3. Вечір теплий	38
4. Сліпці	39
5. Порада мого вчителя	40
6. Під враженням листа...	41
7. На хвилинку мені здалося...	43
8. Люблю	44
9. Місяць (III)	45
10. У двадцятім віці	47
11. Марусі	48
12. Знову весна	49
13. Ю. Н.	50
14. Одному і кожному	51
15. Скиталець	52
16. Піраміди	53
17. Над Бельгією	54
18. Мій син	55
19. День, як часто...	56
20. Весна	57
21. Народе мій	58
22. Чаруючі ліси	58
23. «Ворцям»	59
24. Небо насупилось	59
25. Туга	60
26. Другові з Кагарлика	61
27. Моя молодість	62
28. Підбитий орел	63
29. Як саодикий...	64
30. Осет і Будяк	65
31. Я і ми	66
32. На чужині я...	66
33. Гедеон	67
34. Єремія	77
35. Дума про Гетьмана Косинського	83
36. Чи славний Київ — друга Троя?	85
37. Христина Макаренко	89
38. Останнє слово	93

